

ХОЛМСЬКИЙ ВІСНИК

№ 2 (3) ХОЛМ

15 липня 2000 р.

Андрей Кумецький

Турковичі

ЗАКЛИК ДО ТУРКОВИЧ

*Чудний голос по Холмщині,
Ходить, людей кличе:
„Ой збирайтесь, християне,
Спішіть в Турковичі*

*Матір Божу ублагати
В чудесній іконі,
Щоби Сина упросила
На горнім Сіоні,*

*Аби Духа Всесвятого
Низпослав Спаситель
Відновити в Турковичах
Святую обитель”.*

Турковичі займають особливе місце в українській православній традиції Холмщини. Турковичська ікона Божої Матері, поруч Холмської, була найбільш почитаною святиною цього краю. Ця невелика, загублена в просторах надбужанської землі місцевість притягала століттями український народ Холмщини, адже там *від недугів і турбот шукають всі спасення*. Турковичське свято в день Положення риз Пресвятої Богородиці у Влахерні було одним з найбільших празників Холмщини, на який прибували тисячі народу.

Хоч на рідній Холмщині небагато залишилось людей вірних цій традиції, однак сини Холмської землі, де б вони не опинилися в результаті трагічної долі, пам'ятають, що *чого не вмістять небеса, вміщують Турковичі*. Зберігають пам'ять про цю холмську традицію холмшаки у Львові, Рівному, Луцьку, Пісочному, в далекому Торонто чи Мельбурні.

Турковичське свято завжди було віддзеркаленням складної долі Холмщини. Після виселень у другій половині 40-х років завмерло і воно. Знову Турковичську традицію почали тут відроджувати щойно після кількох десяти років - у 80-ті роки, але не в самих Турковичах, тільки в Томашеві, а з 1998 р. у Грубешеві. Врешті сталося те, на що всі з нетерпінням і надією чекали - минулого 1999 року Турковичський празник повернувся до самих Туркович. Знову залунали тут слова тропаря: *О Вселюбящая Мати наша, Ти ікону Твою в сіяній чудном православним предкам нашим, в весі Турковицстий явила сси...*

Сьогодні вже не символічно, як досі, але дуже актуально звучать знову слова відомої пісні о. Дмитра Павелка: *Радій же Холмщино, та знай, що в тебе є святиня, до Туркович все поспішай, бо це твоя твердиня*. Від так повторім ще раз заклик до всіх холмшаків, де б вони зараз не жили: *спішіть холмські люди, на празник наш до Туркович, там радісно нам буде...*

Літописець

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ КОНЦЕРТ У ХОЛМІ

Поклін Тарасові

По всьому світі весна - це для українців час вшанування пам'яті національного генія Тараса Шевченка. Також у Холмі місцеві українці пам'ятали про свого пророка і відбувалися тут різноманітні Шевченківські святкування. Проте несприятливий час останніх десятиліть спричинився до того, що ця традиція у Холмі завмерла. Відродити її вдалося лише в березні цього року.

У суботу, 4 березня 2000 р., о годині 17 в спортивному залі Початкової школи № 10 в Холмі при вул. Реформатській відбувся традиційний Шевченківський концерт. Місця для глядачів у скромному шкільному спортивному залі заповнило понад 70 осіб. На концерт прибула українська громадськість Холма, а також зацікавлені нашою культурою і традицією поляки.

Серед присутніх були, зокрема, настоятель холмської православної парафії о. прот. Іван Лукашук з родиною, головний редактор „Холмського Вісника” д-р Григорій Купріянович, український поет з Холмщини д-р Тадей Карабович. З польських гостей треба згадати: посла до Союзу від Холмської землі Здзіслава Денисюка (AWS), директора Відділення культури Міського управління в Холмі Йоанну Новак, д-ра Євгеніуша Вільковського - керівника відділення культу-

продовження на стр. 2



Український ансамбль пісні і танцю „Думка” з Гурова Ізавелського виступав на Шевченківському концерті в Холмі

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ КОНЦЕРТ У ХОЛМІ

Поклін Тарасові

продовження зі стр. 1

ри Повітового управління в Холмі, а також духовенство - о. Тадеуша Кавалю, пароха римо-католицької парафії Святої Трійці в Холмі та о. Ришарда Вальчинського, пароха польсько-католицької парафії в Холмі.



Виступають конферансьє концерту
Слизивета Дарморост та Мартин Наум'юк.

во в казематі - або про пророка України Тараса Шевченка. У доповіді показано сторінки життя поета, а також представлено Шевченка як генія модерної української нації. Як підкреслив Т. Карабович, „слова поета були і залишаються актуальними в кожній епосі, а його <<Кобзар>>, писаний протягом усього подвижницько-мученицького життя, - безсмертний.”

Після доповіді з музично-поетичною програмою на основі творів Т. Шевченка виступила молодь з Комплексу шкіл з українською мовою навчання в Гурові Ілавецькому. Співа-на поезія на слова Кобзаря у так прекрасному виконанні захопила холмську публіку. Незабутнє враження залишив також поетичний спектакль із засвіченими свічками.

Врешті на сцену вийшли молоді артисти з українського ансамблю пісні і танцю „Думка” в Гурові Ілавецькому, яким керує Ольга Сич, а хореографічну програму підготовляють Михайло Симотюк та Аліція Кравчук. Українські танці в знаменитому виконанні гуров'ян полонили глядачів, важко було висидіти на місцях, коли ноги самі рвалися, щоб приєднатися до артистів.



Слово про пророка України Тараса Шевченка на Шевченківському концерті
в Холмі виголошує український поет д-р Тадей Карабович.

Концерт відкрили та вели конферансьє - молоді холмщаки Єлизавета Дарморост та Мартин Наум'юк. Після привітання гостей д-р Тадей Карабович, український поет з Холмщини, а водночас викладач Кафедри української філології УМКС в Любліні, виголосив доповідь *Мос сло-*



Молоді артисти з Гурова Ілавецького
представляють танці різних регіонів України.

На завершення Шевченківського концерту надійшов час на офіційні виступи. Першим взяв слово парламентарій - посол польського Сейму Здзіслав Денісюк, котрий висловив радість, що така подія відбулася в Холмі. „що до поляків прибули українські гості”. Здається посол не зрозумів, що гості з Гурова прибули на запрошення саме холмських українців, які живуть тут споконвіків.

Черговий виступаючий, д-р Григорій Купріянович, у своєму слові нагадав, що Шевченківські відзначення не є в Холмі новим явищем, а лише відродженням того, що було в минулому. Закликав до праці для збереження українських традицій Холмщини, як один зі шляхів цього вказав видавання холмського часопису. Висловив також радість, що вдалося привернути одну з холмської традицій. Подякував також усім, які допомогли в організації цього концерту.

Останнім виступав прот. Іван Лукашук, котрий подякував всім за прибуття і спільне вшанування пам'яті Т. Шевченка. Підкреслив значення цієї події для місцевої громади. Закликав також до молитовного вшанування пам'яті Кобзаря.

Підчас концерту можна було також придбати українські видання, які підготували організатори, а також касети ансамблю „Думка”.

Ініціатором проведення Шевченківських святкувань у Холмі була редакція часопису „Холмський Вісник”, організатори



Слово до учасників Шевченківського концерту
говорить о. прот. Іван Лукашук.

рами концерту були також православна парафія св. Іоана Богослова в Холмі та люблінський гурток Об'єднання українців у Польщі. Частину коштів організації концерту фінансувало Міське управління в Холмі.

Варто зауважити, що Шевченківський концерт зустрівся із зацікавленням місцевих польських засобів масової інформації. Холмське радіо „Воп-Топ” від самого ранку інформувало мешканців Холма про вечірню подію, на його хвилях прозвучало інтерв'ю з одним із організаторів концерту - о. І. Лукашук. Згадали про холмський концерт також



Глядачі з захопленням дивляться виступи артистів.

регіональні щоденні газети, а місцевий „Tygodnik Chełmski” помістив, правда, дуже коротку і лаконічну інформацію про Шевченківський концерт з однією світлиною.

Шевченківський концерт став вагомим подією в житті української громади Холма. Показав, що спільними зусиллями громади можна відродити старі національні традиції. Надіймося, що стане він лише початком цього відродження.

Єлизавета Дарморост

Панахида за Т. Шевченка в холмській церкві

За українською традицією весною кожного року, відзначаючи пам'ять свого національного генія, українці не тільки вшановують Тараса Шевченка концертами, академіями, поетичними вечорами, але також моляться за душу поета-страдальця. Така традиція існувала також на Холмщині. Цього року, після десятиліть перерви, відновлено її у Холмі.

В неділю, 5 березня 2000 р., у холмській православної церкві св. Іоана Богослова відправлено урочисту панахиду за Тараса Шевченка. Скорботне богослужіння відслужив після недільної Божественної Літургії настоятель холмської парафії о. прот. Іван Лукашук. Варто підкреслити, що панахида була відслужена з українською вимовою.

В панахиді взяло участь декілька десятків холмських українців, котрі хотіли віддати шану і молитовну пам'ять своєму Кобзареві. Для підкреслення значення цього дня, вірні національній традиції парафіяни прикрасили церкву синьо-жовтими квітами.

Є.Д.

Великопісне говіння молоді Люблінсько-Холмської єпархії

В дні 8-9 березня 2000 р. в Кодні відбулося говіння молоді Люблінсько-Холмської єпархії. На говінні, організатором якого було Братство Православної Молоді, присутніх було понад 40 молодих осіб, в більшості з поближких парафій: Білої на Підляшші, Тересполь, Загорова, Кобилян. Були також представники молоді з Холма, Тарногороду та Любліна.

Великопісне говіння почалося молебнем у коденській церкві св. архистратига Михаїла. Після цього всі присутні були запрошені на обід. Перед вечірньою о. Юрій Богацевич з Любліна розповів про Великий Піст - його сенс, його роль у житті православного християнина, пояснив також у чому піст полягає. Під час вечірні багато молодих людей приступило до таїнства сповіді. Суботню частину говіння закінчили вечірні молитви.

У неділю рано на Божественній Літургії численні учасники говіння прийняли св. Причастя. Після Служби Божої з молоддю зустрівся владика Авель. Під час зустрічі архипастир відповідав на різні запитання, які ставила молодь.

Великопісне говіння в Кодні було важливою подією для молоді єпархії. Стало воно нагодою для зустрічі та ознайомлення православної молоді з Південного Підляшшя і Холмщини. Такі заходи повинні відбуватися частіше, оскільки через це молодь наближається до віри батьків, до своєї Церкви.

Андрій Артем'юк

ВОЛОДАВА

Єпархіяльне говіння духовенства

В четвер, 13 квітня 2000 р., з благословення Преосвященнішого Владика Авеля, єпископа люблінського і холмського, православна парафія Різдва Пресвятої Богородиці у Володаві була господарем єпархіяльної конференції духовенства з цілої єпархії, поєднаної з великопісним говінням.

Після великопісних часів, під час котрих все духовенство приступило до св. Таїнства Сповіді, у місцевому храмі почалась Літургія Ранішосвячених Дарів. Літургію очолив владика Авель у співслужінні холмського декана - митрофорного протоієрея Володимира Ходака та отців настоятелів з Тарногороду, Холма, Володави, Тересполь, Кобилян, Носова і Грубешева. Під час служби проповідь виголосив о. прот. Іван Лукашук з Холма. Крім духовенства до сповіді і Причастя приступали численні парафіяни з володавської парафії.

У другій половині дня у катехитичному залі місцевої парафії відбулась конференція духовенства. З доповіддю про особисту відданість священника у пастирській праці виступив о. прот. Юрій Ігнатюк з Кодня. У ході дискусії була мова, зокрема, про потребу розвитку гарної традиції святкування місцевих празників: Турковицької ікони Божої Матері у Грубешеві і Турковичах, Холмської ікони у Холмі та Ліснянської ікони в Носові з участю прочан з різних куточків Холмщини і Підляшшя, а також з території української держави.

Владика Авель повідомив про планований на осінь 2000 р. візит святишого патріарха Румунії Феоктиста в Польщі, одним з етапів котрого має бути візит достойного гостя в кафедральному місті Любліні.

Всі присутні на конференції вислухали також інформацію про рішення Міської ради Любліна про найменування кільця біля кафедрального храму (при схрещенні вулиць Руської та Львівської) іменем святителя Петра (Могили), митрополита київського.

Завершуючи конференцію владика Авель подякував о. Миколі Ходаковському, як господареві, за сердечний прийом і побажав всім присутнім радісних великодніх свят.

Прот. Іван Лукашук

Пасхальна передача в Люблинському телебаченні

1 травня ц. р. вранці, в другий день православних Великодніх свят, люблинське регіональне телебачення надало спеціальну передачу з нагоди свята Пасхи. Це вже вдруге в Люблині була підготовлена святоточна пасхальна передача з нагоди православних Великодніх свят. Вперше така подія сталася минулого року.

Регіональна святоточна передача доповнює святоточні програми для православних, які вже кілька років є трансльовані центральним Польським телебаченням. В 1993 р. Пасхальну службу ретрансльовано на цілу Польщу з люблинського кафедрального храму.

Поява люблинської передачі з нагоди Пасхи була результатом заходів владики Авеля. На початку 1999 р. звертався він у справі створення православних передач в регіональному телебаченні до директора місцевого осередка Польського телебачення. З пропозицією створення постійних передач для української меншості регіону виступали також українські середовища. Поки що результатом заходів владики Авеля стали лише ті дві пасхальні передачі, а також два репортажі про важливі події в житті Православної Церкви, підготовані католицькою редакцією телебачення (про свято Пречистої в Холмі восени 1999 р. та про візит Вселенського патріарха на Південному Підляшші взимку 2000 р.). Крім цього система-

тично з'являються актуальні інформації з життя Православної Церкви в регіональній інформаційній передачі „Raport z Lubelska”

У цьогогорічній пасхальній передачі трансльовано фрагменти нічної Пасхальної служби, яка була відслужена 30 квітня в кафедральному храмі Преображення Господнього в Люблині єпископом люблинським і холмським Авелем (в минулорічній передачі використано лише архівні записи богослужіння). Коментарі про свято і богослужіння давав секретар єпархіального управління о. прот. Андрій Лось. Зі словом до вірних з нагоди свята Воскресіння Христового звернувся також у програмі єпископ люблинський і холмський Апель. Всі виступи і коментарі були польською мовою. Через декілька днів передачу ретрансльовано вдруге.

Крім православних регіональних передач у Білостоцькому телебаченні, Пасхальна передача в Люблині є, мабуть, другою регіональною православною передачею в масштабі цілої Польщі. Г.К.

Чекаємо більше...

Дуже відрадним є факт, що місцеве телебачення в Люблині помітило врятувати існування православної громадськості, яка є найбільшою релігійною меншиною в регіоні. Тим більше, що католицькі телепередачі в регіональному телебаченні є досить численними, а публічне телебачення має ж обов'язок підготувати програми також для національних та релігійних меншин.

Проте може дивувати факт, що вся Пасхальна передача 1 травня ц. р. була підготовлена виключно польською мовою. Якщо була вона призначена для вірних Православної Церкви, то, безперечно, було б їм присмодно почути у святоточній програмі свою рідну мову. Адже для значної кількості православних у цьому регіоні батьківською мовою є саме українська. Досвід програм для національних меншин у Польському телебаченні показує, що не створює це жодних технічних перешкод. Надіймося, що в майбутньому побачимо в Люблинському телебаченні церковні програми також по-українськи.

Варто також надіятися, що колись успішно закінчатимуться заходи про створення в Люблинському телебаченні постійної програми (можливо щомісячної?), призначеної для української православної громадськості регіону. Безперечно, зацікавила б вона не тільки мешканців Люблинського воєводства, але також мешканців прикордонних теренів України. Відтак чекаємо на рішення керівництва Люблинського телебачення...

Г. Купріянович

ХОЛМ

Традиційна панахида над могилою П. Пилипчука

Серед визначних постатей в історії України, котрі місце вічного спочинку знайшли у Холмі, є також Пилип Пилипчук - прем'єр-міністр уряду Української Народної Республіки в екзилі в роках 1921-1922. Його могила знаходиться на зруйнованому православному цвинтарі на холмській Гірці, який зараз у володінні Римо-католицької Церкви.

Кілька років тому склалася традиція, що після Великодня настоятель православної парафії в Холмі о. Іван Лукашук служить над могилою визначного українського політика панахиду.

Цього року молитва біля могили П. Пилипчука була відправлена о. Іваном в неділю 21 травня. Для вшанування пам'яті одного з провідників українського народу зібралась тут нечисленна група місцевих українців. (єд)



Посвячення наріжного каменя під парафіяльний будинок у Замості

Православна парафія св. Миколая в Замості - це одна з найменших парафій Люблинсько-Холмської єпархії. Щойно від 1993 р. постійно проживає тут православний священник. Проте, завдяки праці місцевого настоятеля - о. прот. Віталія Харкевича, місцева парафія зазнає помітного розвитку.

Дуже важлива подія для замойської парафії відбулася 14 червня ц.р. Недалеко парафіяльної церкви і цвинтаря на церковній ділянці преосвященні-

ший єпископ люблинський і холмський Апель, у співслужінні духовенства, посвятив наріжний камінь під будову парафіяльного будинку.

У своєму слові владику Апель побажав, щоб будівництво будинку проходило успішно. Висловив також надію, що новий парафіяльний будинок у Замості стане центром православ'я на Замойській землі.

Андрій Бойко

Христос Воскрес над Верховинською могилою

Як кожного року, в першу неділю червня у Верховинах зібралися ті, які хотіли вшанувати пам'ять невинних жертв жадливого злочину, в результаті якого 6 червня 1945 р. закінчило своє життя 194 особи - мирні мешканці цього села. Цьогорічні святкування були особливими, оскільки випала саме 55-а річниця цієї трагедії. Були вони відмінні від попередніх також тим, що замість Вічної пам'яті цього разу пролунав радісний спів *Христос Воскресе із мертвих...*

4 червня 2000 р., в останню неділю Пасхального періоду, над збіркою могилою у Верховинах відслужено урочисту панахиду. Традиційно очолив її єпископ люблинський і холмський Амель у співслужінні православного духовенства з Холмщини та Південного Підляшся, у цьому митрофорних протоієреїв Володимира Ходака та Вікентія Пугачевича, а також прот. Івана Лукашука - настоятеля холмської парафії, котрий кожного року організовує Верховинські відзначення. Співав хор під диригуванням Андрія Хамратовича.

Цього року до Верховин численніше як рік тому прибули вірні з Холма, Володави, Голешева, Люблина та інших місцевостей. Поклонити голови перед могилою своїх братів прибули також холмшани з України - з головою Львівського товариства „Холмщина” Йосипом Романюком, а також з Німеччини (томашів'янин Йосиф Туркот).

Ширшим, як в минулих роках, було представництво місцевого польського суспільства. На панахиді присутні були самоврядувальні влади гміни Сенниця Ружана, два римо-католицькі ксьондзи, які промовили над могилою коротку молитву. Прийшли також на могилу теперішні мешканці села.

У своєму слові на завершення святкувань, виголошеному по-українськи та по-польськи, владика Амель підкреслив, що цього року скорботна урочистість у Верховинах відбува-

ється саме в пасхальний період: *тішимося, що радість Воскресіння можемо розділяти тут у Верховинах.* Нагадав, що коли 5 років тому посвячували цей пам'ятник, зібралися тоді у Верховинах у пісний день Усікновення голови св. Івана Хрестителя, цього року збираємось на могилі наших братів, які постраждали за істину в дні Пасхальної радості.



сті. До присутніх поляків владика сказав, що *Ювілейний рік двохтисячоліття це добрий час для задуми над історією.* Побажав, щоб *любов Христова перемогла всі поділи і ненависть.*

На завершення владика підкреслив, що в молитві єднаємось з нашими замученими братами і сьогодні в цьому місці разом Церква земна і небесна співають пісню перемоги: *Христос Воскрес із мертвих, смертю смерть подолав і тим, що у гробах життя дарував.* Єпископ Амель нагадав також, що нашим обов'язком є зберегти пам'ять про це місце і кожного року перебувати тут для молитви...

Григорій Купріянович

НОВИНИ З ЗАМОСТЯ

Перша річниця в'язничної каплиці

24 вересня 1999 р. минула перша річниця посвячення православної в'язничної каплиці в Замості. Це одна з двох таких каплиць у Польщі. Цього дня єпископ люблинський і холмський Амель, у співслужінні прот. Юрія Богацевича та прот. Віталія Харкевича відправив там урочисту Літургію. На службі присутнє було керівництво в'язниці та в'язні православного віросповідання, переважно громадяни України, Білорусії та Росії. (бз)

Церква св. Миколая в Замості - ремонтуватиметься

Управа міста Замостя призначила 100 тисяч зл. на відновлення церкви св. Миколая в Замості. Цей старовинний храм був побудований наприкінці XVI ст., діяло при ньому відоме св.-Миколаївське замойське братство. Зараз храм знаходиться у володінні Римо-католицької Церкви і є її власністю. Управляють ним монахи - редemptористи. Довгі роки церква не була ремонтувана, через це знаходиться у важкому стані. (пз)

Профанація кладовища

Вночі з 1 на 2 квітня невідомі злочинці знищили три надгробні пам'ятники на православному кладовищі в Замості. Втрати оцінено на 5 тис. зл. Не був це перший такий випадок, кладовище є профановане досить часто. (бз)

Ремонт церкви в Томашеві

Восени 1999 р. почався ремонт церкви св. Миколая в Томашеві. Протягом кількох місяців група іконописців з Ковеля відновила іконостас. Залито бетоном підлогу, а цілу церкву помальовано на біло і розвішено на стінах 40 великих (2х3 м) новописаних ікон. Восени 2000 р. буде проведений ремонт куполів, оскільки перехилиються хрести і створюється небезпека, що впадуть.

Церква в Томашеві повернулася до православних в 70-их роках, раніше служила як склад збіжжя. Від 1983 р. проживав в Томашеві постійно священник, але з 1993 р. з огляду на малу кількість вірних переселився до Замостя. Зараз настоятелем томашівської церкви є о. прот. Віталій Харкевич з Замостя. В Томашеві богослужіння відправляються кілька разів на місяць. (вт)

Свято св. Миколая в Замості

Нечисленна громада православних вірних у Замості рік у рік, 22 травня, відмічає молитовно день престольного свята небесного покровителя свого храму - святителя Миколая Мир-Лікійського. В цьому році свято це випало на понеділок.

З огляду на те, що був це робочий день, в місцевій церкві зібралося не багато людей. Не зміг прибути до Замостя архипастир Люблинсько-Холмської єпархії - владика Амель, котрий саме в цей час перебував за кордоном. Святочну Божественну Літургію очолив декан люблинського округу прот. Володимир Кли-м'юк з Тарногороду у співслужінні прот. Івана Лукашука з Холма. Святочну проповідь виголосив отець декан. Гарно співав квартет молодих хористів з Люблина і Замостя.

Замойський храм в ім'я св. Миколая був освячений лише після відновлення холмської єпархії - на початку 90-их років. Освящали його уродженець Замойської землі архієпископ (теперішній митрополит) Сава та єпископ Амель. Раніше православні мешканці Замостя довгі роки не мали свого храму, а богослужіння відправлялися в різних місцях.

Прот. Іван Лукашук

Новини з Холмщини

Жидівське майно в Замості повертається до законних власників

Згідно з прийнятим нещодавно законом жидівські спільноти мають право домагатися повернення майна, яке належало до них перед II світовою війною. Вже восени 1999 р. управа міста Замостя підписала договір з жидівською релігійною спільнотою в Кракові (оскільки в Замості не має зараз жидівської спільноти, ця територія належить до краківської). Місто поверне місцеву синагогу, а за микву, божницю та гімназію виплатить відшкодування в розмірі 900 тисяч злотих. В синагозі, після ремонту, буде поміщений музей жидівської культури на Замойській землі.

Семизначні номери телефонів у Томашеві

Томашів має нову телефонну централю, що дозволить автоматизувати телефонну мережу в навколишніх селах. Всі телефони в Томашеві і томашівському повіті отримали семизначні номери, а цілий повіт підключений до замойської стріфи, яка має в міжміському сполученні код 0-84. Тепер, щоб позвонити з Замостя до Томашева не потрібно вже набирати коду, а лише сам номер. Зараз на Замойщині на 100 мешканців випадає близько 20 телефонів.

Festyn z „Rewizjami”

2 травня в Міському парку в Томашеві відбувся Festyn z „Rewizjami”. Організатором культурного заходу був Томашівський будинок культури, а свою назву для фестину дала місцева газета - двотижневик „Rewizje Tomaszowskie”. У програмі заходу були концерти місцевих музичних колективів (м. ін. хору „Wiarus”, Молодіжного оркестру духових інструментів з Томашева), виступ ансамблю сучасного танцю з недалекого Сітна, конкурси (знань про газету та пластичний для дітей), ярмарок видавництва Томашівського регіонального товариства, кінна їзда та інші видовища.

Дні Томашева

З 26 травня по 5 червня проводились Дні Томашева. У програму святкувань було включено відкриття виставки „Томашів у графіці Р. Мухи”, концерти, конкурси (зокрема конкурс знань про Томашів), фестини та спортивні заходи.

Холм: двоє юнаків - від одної кулі

На початку червня Холм потряс інформация про те, що вночі з 1 на 2 червня в центрі міста загинуло двоє молодих хлопців (20 та 21 рік). У відомому холмському барі „Miś” вони святкували складення одним з них іспитів на атестат зрілості. Сіли біля столика під вікном, несподівано о год. 1.30 пролунав один постріл, від якого загинули оба товариші.

Невідома причина цього злочину, хлопці були спокійними, не пов'язаними з кримінальним середовищем громадянами. Для вшанування їх пам'яті 6 червня вулицями Холма пройшов „чорний марш”, у якому 1000 молодих мешканців Холма - ровесників загиблих, висловило свій протест проти злочинності.

Черговому мешканцеві Холма - 100 років

Мешканець Холма Петро Левчук 8 червня відзначив 100 років з дня народження. Це найстарший чоловік у місті, проте у Холмі аж п'ять жінок, котрі мають більше як 100 років. Найстарша з них закінчила у березні 107 років.

Замойщина і Волинь у минулому тисячолітті

Доцінюючи значення спільного осмислення і рефлексії для сучасного взаємосприйняття обох народів - українського і польського, музейні середовища Луцька та Замостя організували в дні 25-26 лютого 2000 р. в Замойському музеї наукову конференцію на тему *Замойщина і Волинь в минулому тисячолітті. Історія, наука, мистецтво*. Завданням конференції було показати різноманітні зв'язки пограничних земель - Волині та Замойщини - на протязі останнього тисячоліття.

У конференції взяли участь дослідники Волинського державного університету ім. Лесі Українки в Луцьку, Університету Марії Кюри-Склодовської в Люблині, Люблинського Католицького Університету, а також обох музеїв-організаторів. Першого дня представлено біля 30 доповідей, які торкалися в основному історії та мистецтва на теренах по обох боках Буга. Учасники дискусії не уникали складних питань нашої

спільної спадщини, проте відбувалась вона в атмосфері взаємоповаги і зрозуміння. Добрим знаком була відсутність мовного бар'єру між учасниками зустрічі.

Другого дня учасники конференції поїхали в Україну. Відвідали монастир в Зимному та Володимир-Волинський, де зустрілись з працівниками місцевого музею та властями міста.

Варто згадати, що конференція зустрілась з великим зацікавленням і підтримкою властей Люблинського воєводства та Волинської області, а також самоуправи міста Замостя. Учасниками конференції були м. ін. представник голови держадміністрації Волинської області Василь Ворон та люблинський віце-воєвода Адам Вільчевський.

Результатом зустрічі наукових середовищ Волині та Люблинщини залишиться післяконференційний збірник, виданий (що рідко трапляється) до початку конференції. Анджей Гіль

Менше поїздів між Холмом та Володавою

З початком квітня ц.р. Польська Державна Залізниця (PKP) припинила залізничні сполучення між Холмом та Володавою. Причиною цього є важка фінансова ситуація підприємства та мала кількість пасажирів, які користувалися поїздами на цій трасі, через це є вона нерентабельною. Останнім часом на цій трасі їздили три поїзди на добу. Використаних було лише 10 % місць.

Мешканці місцевостей, які втратили сполучення, домагалися відновлення руху транспорту. Раніше кожного дня кількості осіб доїжджало поїздами до праці та до шкіл в Холмі та Володаві. В результаті заходів з 1 червня між Холмом і Володавою знову їздять поїзди, але частину коштів залізничного транспорту взяли на себе місцеві самоуправи. Крім цього їздять тут не звичайні поїзди, а т. зв. рейкові автобуси, які є дешевші. Містять вони до 150 пасажирів. На трасі Холм-Володава щоденно їздять тепер два рейкові автобуси, а на трасі Холм-Угреськ - три.

Польська Державна Залізниця передбачає також ліквідацію залізничного сполучення між Замостям та Грубешевом. Може це статися з початком жовтня ц.р. Вже з 28 травня на трасі Замостя-Грубешів їздитимуть лише 4 поїзди вдень (досі було двічі більше, у цьому поїзд до Вроцлава, який зараз закінчує свій маршрут у Замості). (пв)

Грубешів: дзвін 2000-ліття

18 червня ц.р. в римо-католицькій парафії Матері Божої Неустаючої Помочі в Грубешеві відбулося посвячення дзвону 2000-ліття. На урочистість прибув до Грубешева римо-католицький замойський єпископ Ян Сьрутта, який відслужив тут урочисту мшу.

До участі в святі був запрошений настоятель грубешівської православної парафії Успіння Пресвятої Богородиці о. Іван Кот.

О.І.К.

Надбужанські артистичні зустрічі Грубешів 2000

В дні 27-28 травня 2000 р. у Грубешеві відбулися V Надбужанські артистичні зустрічі Грубешів 2000 з участю народів та творців, які живуть на Грубешівщині та польських меншин з України, Литви та Білорусії. Цей культурний захід супроводжав також Грубешівський артистичний ярмарок, у якому взяли участь митці з цих країн.

У програмі Зустрічей був також право-славний акцент. У суботу 27 травня увечері в місцевій православній церкві Успіння Пресвятої Богородиці з концертом церковної музики виступив хор „Каїрос” з Люблина та восьмиособова група з м. Червоноград. Концерт зустрівся з великим зацікавленням - не всі глядачі вміщалися у храмі і частина стояла на зовні. Присутні на концерті були також представники повітових та міських властей.

О.І.К.

Сербська церковна музика в Холмі

24 травня 2000 р. в холмському Будинку культури виступив з концертом церковної музики хор міста Крушевац із Югославії. Хор цей співпрацює з холмським хором “Hejnal”.

Сербський хор заїхав до Холма, прямуючи на XIX Міжнародний фестиваль церковної музики Гайнівка 2000. На концерті у Холмі хор з Крушеваца виконав ряд творів сербських композиторів. (іл)

Дні Холма

З 10 по 18 червня 2000 р. відбулися у нашому місті Дні Холма - традиційний культурний захід, який без перебільшення можна назвати „святом міста”. Серед численних культурних пропозицій мешканці граду над Угеркою та гості могли знайти можливість цікаво і приємно провести час.

Програма свята передбачала різноманітні заходи: концерти (зокрема Марилі Родовіч), конкурс танцю, театральні спектаклі, виставки (різьби, фотографій - відомого журналу „National Geographic”, народного мистецтва, дитячої творчості). Були також різні спортивні змагання.

Центральною подією Днів Холма були трьохденні фестини, які відбулися 16-18 червня. Перед холмською публікою виступали відомі польські артисти: Кася Станкевіч, групи: „Oddział Zamknięty”, „Kobranocka”, „Janni”, „Atrakcyjny Ka-

zimierz”. У програмі фестинів було також видо-вище „Світло-звук”.

В суботу, 17 червня, мали ми у програмі Днів Холма український акцент. О год. 14 відбувся концерт закордонних ансамблів, які представляли партнерські міста Холма. Цього року були представлені лише два міста-партнери: литовська Утена та український Ковель. Ансамбль з Ковеля „Весела пісня” мешканці Холма зустріли дуже тепло. Колектив представив фольклорний репертуар, зокрема гопак, українські народні пісні, а також одну російську пісню. Бракувало нам у програмі загальновідомих українських пісень.

Дні Холма були видовищним культурним заходом. Приємно, що в їх програмі був також український акцент, хоч хотілося б, щоб було їх більше.

Єлизавета Дарморост

Літературний вечір посла України в Холмі

27 квітня 2000 р., у Страсний четвер, о годині 19⁰⁰ відбувся в Холмі літературний вечір Дмитра Павличка, посла України в Польщі. Поетичну зустріч проведено в кол. каплиці св. Миколая, зараз відділенні Холмського музею.

Відомий український поет та перекладач ознайомив польську громадськість Холма зі своєю поетичною творчістю. В розмовах заторкнуто також теми польсько-українських відносин. Посол нагадав про свої заходи щодо встановлення на соборі Пресвятої Богородиці (зараз римо-католицькій базиліці) пам'ятної таблиці, яка нагадуватиме постать засновника міста - князя Данила Галицького. Запропону-

вав також реконструкцію історичної корони князя Данила та встановлення на Холмській горі, поруч собору, дзвону з іменем „Данило”, котрий символізуватиме „глибоко сплетені в Холмі польські та українські коріння”.

Організатором літературного вечору був Холмський музей в Холмі та Посольство України в РП. В зустрічі взяв м. ін. участь римо-католицький єпископ Ришард Карпінський.

Більшість української громадськості Холма провела цей страсний вечір у св. Іоано-Богословській церкві на читанні Дванадцяти Євангелій, згідно зі своєю прадідівською традицією. (хп)

Замість коментаря до першого візиту в Холмі посла України, поміщаємо фрагменти листа, якого надіслав послу настоятель холмської православної парафії о. Іван Лукашук. (Ред.)

Пан Дмитро Павличко
Надзвичайний і Повноважний
Посол України в РП
Варшава

Христос Воскрес!

Ваша Екселенція,
Хочу повідомити, що 26 квітня ц.р. отримав я запрошення на Ваш літературний вечір в Холмі (...).

Всякі прояви зацікавлення Холмом, а зокрема життям нечисленної вже української православної громади нашого міста, з боку України та представників української держави сприймаємо з великою радістю і увагою. На жаль, таких проявів не багато. Українські делегації, які приїжджають до Холма переважно не помічають, що існує тут українська громада і православна церква та не цікавляться нашим життям. Парадоксально, більшу увагу звертають на наше існування місцеві польські влади, котрі час від часу в міру своїх можливостей стараються сприяти збереженню нашої культурної спадщини.

З надією прийняли ми інформацію про Ваше бажання провести зустріч в місті Холмі. Проте з великим здивуванням дізналися ми, що Ваша зустріч має відбутися 27 квітня ц.р., тобто саме в Страсний четвер увечері. Споконвіків, на протязі тисячолітньої історії східного християнства на Холмській землі, за українською церковною традицією в цей час люди прямують до храму поклонитися Страстям Христовим і вислухати зі свічками в руках Дванадцять Євангелій. Тому-то не зміг я, ні більшість моїх парафіян, скористуватися Вашим запрошенням.

Дуже нам прикро, що перший офіційний візит посла України в Холмі від часу здобуття Україною незалежності в 1991 р., відбувся з нехтуванням і непоміченням місцевої української православної громади, яка незважаючи на всілякі труднощі продовжує тут українську традицію. Сумно, що термін Вашого візиту в Холмі встановлено так, що участь нашої громади не була можливою.

Надіємось, що в майбутньому українська держава з більшою увагою буде ставитись до своїх братів, які живуть на рідній землі в княжому Холмі. Віримо, що після зустрічі з польською громадськістю Холма 27 квітня ц.р., знайдете також можливість спілкування з місцевим українським православним середовищем. Ще минулого року на святі Пречистої, яке від століть так урочисто відмічають українці Холмщини, чекали ми Вашого прибуття, тим більше, що відзначали тоді ювілей 10-річчя відродження Люблинсько-Холмської православної єпархії. Надіємось, що колись зможете бути разом з нами на цьому найбільшому празнику Холма, а також на інших важливих подіях в житті Холмщини.

З повагою

Протоієрей Іван Лукашук,
настоятель кафедральної православної парафії
св. апостола Іоанна Богослова в Холмі

Новини з Холмщини

Псевдо-комбатанти

8 червня ц.р. Районний суд у Грубешеві засудив на рік в'язниці (поки що це умовний вирок) вісім осіб, які незаконно отримували гроші як комбатанти. Мешканці Майдану Тучемпського (замойський повіт) брали гроші як „літи Замойщини”, тобто літи, котрі в 1943 р. були депортовані німецькими окупантами із сіл Замойщини і поміщені в депортаційному таборі в Замості. Дістали вони від кількох до 25 тис. злотих. Виявилось, що в дійсності в 1943 р. втекли вони перед виселенням до інших місцевостей, а комбатантами визнано їх на основі фальшивих свідчень свідків. Спочатку, від 1994 р., прокуратура проводила слідство по відношенні до 15 осіб, проте 4 особи померли, а інші вилучено до окремого слідства, остаточно засуджено вісім осіб. Крім кари ув'язнення, вони зобов'язані повернути незаконно отримані гроші.

Нові прикордонні застави

Протягом ближчого часу будуть створені нові прикордонні застави з польської сторони польсько-українського кордону. Передбачається відкриття застав, м. ін., у Городлі та Крилові. Досі цю частину кордону стерегли застави в Лашеві, Долюбичеві та Грубешеві. Ці кроки пов'язані з konieczністю збільшення щільності польського кордону напередодні входу до Європейського Союзу.

„Замостя в минулому ХХ столітті”

Замойський музей організував у травні ц.р. виставку п/н „Замостя в минулому ХХ столітті”. Понад 500 експонатів відображає останні 100 років життя цього міста, у якому поруч себе жили жиди, поляки та українці. На стінах музею поміщено карти, фотографії, картини, які показують місто, якого вже не має. Але крім цього автори виставки старалися передати атмосферу старого Замостя, відтворюючи існуючу вже місяця: ательє фотографа, вітрину середовищного магазину, всерат шевця чи кравця. Окрему частину виставки складає фотодокументація важливих подій в житті міста протягом цього століття.

Холмське Старе Місто - відновлюється

Старе місто було донедавна однією з найбільш занедбаних частин Холма. Зараз в рамках програми „Starówka 2000” проводяться праці, щоб привернути йому красу і вигляд належний так престижному містечку. Ця історична частина міста має зовсім поміняти своє обличчя. Помітно обмежено тут рух машин. Вулиця Львівська стає сучасним пасажом і має бути найгарнішою вулицею міста. Вже виложено її гарною бруківкою, також інші елементи вулиці мають бути пристосовані до нової ролі. Передбачається ремонт автобусного вокзалу, що знаходиться поруч. Друга частина праць включатиме генеральний ремонт вул. Люблинської.

Гетьманський ярмарок у Замості

9-11 червня на Великому ринку в Замості відбувся Гетьманський ярмарок. Захід поєднував торгівлю з культурною програмою. Ідеєю ярмарку було нагадати традиції народів, котрі в минулому жили в Замості. Відтак, крім місцевих польських ансамблів та митців, виступали тут вірменські, грецькі, жидівські і українські ансамблі. Були також виставки творів вірменського художника Тірана Гасаміана та презентація вірменської кухні.

Зібрав Г.К.

Товариству „Холмщина” в Україні – 10 років

*Холмицо українна,
чи бачиш очима криниць,
як несуть боцяни дітей
з космічної далини?*

*Під крилами – Буг,
Бог – в душі.
Гени рідною мовою
стукають в груди:*

*поверни нам у пам'ять
княжздовиг Данила!*

Пракорінь дулібів...

Цими рядками вірша Володимира Лучука розпочалось урочисте ювілейне зібрання з нагоди 10-річчя створення суспільно-культурного товариства „Холмщина”, яке відбулося 27 лютого 2000 р. у місті Львові. Вірша прочитала викладач Львівського кооперативного коледжу Наталя П'ятничко. Хор Сокальської філії товариства виконав молитву „Отче наш”. Присутні в залі хвилиною мовчання вшанували пам'ять краян, що в останні роки відійшли з життя.

Сцена залу, де відбувалися урочистості, була святково прикрашена вишиванками роботи Людмили Козак з Рівненщини. З доповіддю про підсумки роботи товариства за 10 років виступив його голова Йосип Романюк. Він, зокрема, наголосив, що саме у Львові 24 лютого 1990 р. було створене перше в Україні суспільно-культурне товариство „Холмщина”. На своє перше зібрання прибули холмщаки і підляшуки не тільки зі Львова і області, але й з Волині, Тернопільщини, Рівненщини, Києва, Вінниці, Мажівки й Одеси. Згодом такі товариства були утворені в Луцьку, Рівному, Тернополі.

Ініціатором створення товариства „Холмщина” був відомий український поет Володимир Лучук. Нелегкі то були часи. Адже Україна була ще у складі Радянського Союзу. Процеси демократизації й гласності, національно-культурне відродження лише набирали сили. За таких умов все-таки вдалося здійснити притаманне холмщикам прагнення до єдності й згуртування.

За мету своєї діяльності товариство ставило проведення ґрунтовних досліджень історичних процесів нашого краю.

Саме тепер, поки серед нас, вихідців з Холмщини і Підляшшя, є ще люди, які пам'ятають свій рідний край, можуть допомогти у цій справі шляхом збирання документів та свідчень про нищення українства на землях наших предків, про виселення холмщаків з їх історичних земель, про релігійне життя, стан церков в різні періоди історії. Ми чітко усвідомлюємо, що історія Холмщини не повинна закінчуватися 1944 роком, коли почалося масове виселення українців чи 1947-м – коли була проведена депортаційна акція „Вісла”.

Безпосередньо товариством, чи за його участі, в останні роки видані такі книги: *Світовий конгрес українців Холмщини і Підляшшя. Матеріали наукової конференції* (1996), *Депортація українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя. 1944-1947 рр.* (1996), *Трагічна доля Холмщини і Підляшшя* (1997), *Українська гімназія в Холмі. 1940 – 1944* (1997), *Долі розкиданих по світу* (1999). Підготовлені до друку: близько 100 спогадів холмщаків, які будуть опубліковані у видаваному Інститутом українознавства НАН України у Львові третьому томі книги *Депортації*, та різні тексти про Холмщину і Підляшшя призначені до четвертого тому *Надбужанщини*, який буде видано НТШ у Львові. Товариство допомагало також у збиранні матеріалу до книжки Василя Слободяна *Церкви Холмщини і Підляшшя*. Вважаємо, що дослідницька й видавнича діяльність і надалі буде пріоритетною для товариства.

Опинившись за межами своїх етнічних земель, важливим напрямом нашої роботи було відродження національних традицій, звичаїв, фольклору, збереження пам'яток матеріальної й духовної культури. Членами товариства було підготовлено й проведено в 1991 і 1993 рр. дві науково-краснзнавчі конференції „Холмщина та Підляшшя в історії і культурі України”, на яких виступили вчені Львова, Вінниці, Луцька, Одеси, Люблина (РП). В приміщеннях, де відбувалися конференції, демонструвалися холмські вишиванки, писанки, друковані матеріали. Після цих перших виставок пошукова робота значно активізувалася. За неповних

три роки членам товариства вдалося зібрати чимало цінних речей: ікон (кінця XIX – першої половини XX ст), предметів побуту, що були в кожній холмській хаті, деяких знарядь праці, одягу, виробів домашнього ткацтва. Усі ці матеріали були представлені на етнографічній виставці, що була розгорнута під час Світового конгресу українців Холмщини і Підляшшя та на етнографічно-документальній виставці „Михайло Грушевський і Холмщина” (до 129-ї річниці з дня народження М. Грушевського). Зібрані етнографічні матеріали, фотодокументи, різні видання (всього понад 200 одиниць) згідно з рішенням ради товариства безкоштовно передані меморіальному музею Михайла Грушевського у Львові.

Намагаємось підтримувати давню холмську традицію урочистого святкування на честь чудотворного образу Турковицької Божої Матері та Холмської Божої Матері як на території української держави, так і на Холмщині. Так, 15 липня 1995 року на свято образу Турковицької Божої Матері до Томашева прибуло 350 осіб зі Львова, Городка, Сокаля, Золочева, Рівного. Після Богослужіння вулицями Томашева вперше по 50-и роках пішов український хресний хід, який пройшов центральною вулицею міста від церкви до цвинтаря. Після освячення в 1997 р. новозбудованої церкви в холмському селі Пісочне, яке в результаті перегляду кордону в 1951 р. потрапило до складу Сокальського району на Львівщині, холмщаки збираються на це свято у цьому селі. Одночасно тут започатковано фестивалі холмської народної пісні за участю художніх колективів холмщаків зі Львова, Сокаля, Городка, Луцька, Тернополя, інших міст.

Одним із завдань товариства було встановлення зв'язків з вихідцями з Холмщини і Підляшшя, які живуть в різних країнах світу, з українцями Польщі, а також з відповідними громадськими організаціями й товариствами. Цьому в значній мірі сприяв Світовий конгрес українців Холмщини і Підляшшя, який відбувся 17-21 вересня 1994 р. у Львові і Холмі. На Конгресі було понад 700 делегатів з різних областей України, а також з Поль-

щі, Німеччини, США. У холмській частині Конгресу взяло участь понад 300 осіб. Відбулася тоді в Холмі урочиста академія до 75-ї річниці Товариства „Рідна Хата”, яку організували Фондація української культури, Об’єднання українців у Польщі та Союз українців Підляшшя. Делегати з України побували у с. Столпе, де збереглася княжа сторожева вежа; у с. Верховини, щоб вклонитися прахові 194 українців, які були тут замордовані 6 червня 1945 р.; на Червєнських валах біля Туркович на Грубешівщині.

Конгрес у своїй ухвалі та листі, скерованому до президента України підтвердив вимогу про надання переселенцям з Польщі статусу депортованих та поставив ряд інших важливих питань, з якими товариство вже неодноразово зверталося до найвищих органів влади.

У грудні 1998 року у Львові засновано Об’єднання товариств депортованих українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя і Любачівщини (ОТДУ). В ньому, зберігаючи власний статус юридичної особи, об’єдналися 11 товариств з Львівської, Волинської, Тернопільської, Івано-Франківської областей. Головою об’єднання обрано голову товариства „Надсяння” Володимира Середу. Тож розв’язанням зазначених та інших, не менш важливих, переселенських проблем тепер займається ОТДУ.

Учасників зібрання тепло привітав голова Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, академік НАН України **Олег Романів**. Він зазначив, що в науково-дослідницькій діяльності НТШ не є поза увагою і Холмщина. Ми пам’ятаємо, що у Холмі народився Михайло Грушевський. Хоч жив він тут дуже коротко, але його зв’язок з цією землею ніколи не припинявся, а на інших рівнях навіть поглиблювався в його історичних дослідженнях, в громадсько-політичній і державницькій діяльності. З Холмщиною був тісно пов’язаний відомий український історик, учень М. Грушевського, Іван Крип’якевич. Холмщині він присвятив понад 30 своїх наукових праць. Завдання НТШ і товариства „Холмщина” наслідувати приклад цих видатних вчених і внести свій вклад у написання новітньої історії Холмщини. Як вже зазначалося у доповіді Йосипа Романюка, нами науково опрацьовано близько 300 сторінок спогадів про Холмщину і Підляшшя, які будуть опубліко-

вані у четвертому томі збірника „Надбужанщина”. Розпочату дослідницьку і видавничу роботу - сказав академік - слід продовжувати. Адже книга залишається єдиним засобом відтворення і збереження пам’яті про нашу історію.

Олег Рома-нів запропонував створити у Львові музей суспільно-культурних товариств Закерзоння, а також активізувати роботу по створенню музею визвольних змагань українців.

У привітанні голови товариства „Надсяння” і Об’єднання товариств депортованих українців (ОТДУ) **Володимира Середи** висловлено сподівання, що наступне 10-річчя буде більш плідним у роботі усіх суспільно-культурних товариств. Ми не дивимося лише у минуле. Для нас важлива активна різнобічна громадська діяльність на перспективу. Важливим для нас є домогтися об’єктивної політико-правової оцінки нашого переселення. Це повинна визнати Верховна Рада України як найвищий законодавчий орган. Є ряд інших проблем, зокрема, отримання закордонних паспортів без сплати державного мита. Це сприяло б розширенню можливості відвідувати рідні місця.

Володимир Середя назвав заходи, які будуть проведені у 2000 році. Восени у Перемишлі відбудеться черговий з’їзд українців депортованих в Західну Польщу. Українська громадськість буде відзначати 50-і роковини смерті страченого у Варшаві командувача УПА на Закерзонні полковника Мирослава Онишкевича. Необхідно надати належної гласності усім трагічним подіям антиукраїнського терору і акції „Вісла”. Є багато інших проблем, які треба вирішувати, об’єднавши зусилля усіх товариств.

Учасників урочистого зібрання сердечно привітали з нагоди ювілею товариства **Богдан Самохваленко** - голова Волинського обласного товариства „Холмщина”, **Євген Кондролевич** - голова Тернопільського обласного товариства „Холмщина”, **Володимир Ропецький** - голова Львівського обласного товариства „Лемківщина”, **Михайло Герасимович** - голова Львівського обласного товариства „Любачівщина”, **Дмитро Генік** - голова Львівського обласного товариства „Гуцульщина”. Всі виступаючі були однак у доцільності об’єднання та координації дій усіх товариств по налагодженню зв’язків з українцями, які живуть

у Польщі, для спільних дій у відновленні храмів, збереженні пам’яток історії і культури в нашому краї. Наводили приклади такої діяльності польських товариств в Україні, яким, за підтримки місцевих органів влади, вдалося відновити костели, впорядкувати місця захоронень поляків в різних регіонах нашої держави. Голови товариств передали в дар товариству „Холмщина” книги, які видані останнім часом у Львові: „Вісник Любачівщини” (50-річчя депортації українців з Польщі (1996), *Над Сяном* (1997), *Мала сакральна архітектура на Лемківщині* (Нью-Йорк, 1993), збірку поезій Петра Гоця *Молюсь на тебе* (1995) та інші.

Урочисте зібрання закінчилося великим святковим концертом, який підготували **хорові колективи Городоцької та Сокальської філій товариства**. В репертуарі сокальського хору (Сокальською філією товариства „Холмщина” вже багато років керує **Анісія Петришин**) - холмські релігійні і церковні пісні: „Птахи вертаються додому”, „Де ти згасла, зоре ясна” (слова і музика священика з Холмщини о. Д. Павелка), „І Пречиста вернулася додому” (на слова архієпископа Іларіона), „Червона калина”, „Попід лісом, по під гаєм”, „Час додому, час” та інші. У виконанні хору села Долиняни Городоцького району прозвучали пісні „Зоре наша”, „Чорна рілля ізорана”, „У полі могила”, в яких оспівуються сум і туга за рідним краєм. В цьому хоровому колективі об’єдналися переселенці із села Зимно Томашівського повіту, які оселилися в Долинянах. Пісня згуртувала різних за віком людей, допомагає зберегти пам’ять про рідну землю, повертає їм згадку про молоді роки. Керує хором **Ніна Стасів**. У хорі співають її батько, донька - учениця місцевої школи, близькі родичі. Присутні у залі тепло приймали аматорів сцени, дякували за близькі їх серцю пісні, бажали подальших успіхів у збереженні і розвитку пісенної творчості Холмського краю. Під час концерту свої вірші, присвячені ювілею товариства, прочитали **Петро Гоць** та **Віталій Процюк**.

На завершення зібрання присутні урочисто і піднесено виконали гімн Холмщини - „Ми холмшаки, ми молоді”.

Ніна Романюк,
член ради товариства
„Холмщина”

Львівське обласне суспільно-культурне товариство „Холмщина” - 10 років діяльності (1990-2000)

Перше в Україні суспільно-культурне товариство „Холмщина” було створене у Львові 24 лютого 1990 року. На своє перше зібрання прибули холмшаки й підляшуків не тільки зі Львова й області, але й з Волині, Тернопільщини, Рівненщини, Києва, Вінниці й Одеси. В подальшому деякі з них утворили власні регіональні товариства. Першими це зробили волиняни - 18 листопада, цього ж 1990 р. Тернопільське й Рівненське товариства „Холмщина” були утворені в ході підготовки до першого Світового конгресу українців Холмщини і Підляшшя, який відбувся 17-21 вересня 1994 р. у Львові й Холмі.

Ініціатором і натхненником створення першого товариства „Холмщина”, а відтак і його душею, був відомий український поет Володимир Лучук. Першим головою товариства обрано професора Леоніда Квітковського, з травня 1992 р. - доцента Йосипа Романюка.

За мету своєї діяльності товариство ставило відродження наших традицій, звичаїв, фольклору і, звичайно, згуртування нашої громади. Пам'ятаємо і про шанобливе ставлення до нашої землі і тих, хто залишився в ній навічно. Нам дорогі пам'ятки нашої історичної й духовної культури.

Вперше в Україні, 24 травня 1990 р. львівські товариства „Холмщина”, „Лемківщина” і „Надсяння” поставили перед Верховною Радою вимогу про надання переселенцям статусу депортованих, а також, враховуючи складність і неоднозначність питання, - створення для його вирішення спеціальної авторитетної комісії з залученням вчених України і Польщі (*Депортації*. - Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів, 1998. - т. 2. - С. 408-409). Питання визнання переселенців депортованими є, зрозуміло, надскладне, викликає цілий ряд колізій, і тому не має простого розв'язку. Навіть усталення процедури його вирішення - ціла наука. Тим не менше воно неодноразово піднімалося перед найвищими органами влади. Результатом таких дій стало проведення у квітні 1995 р. під патронатом Міністерства у справах національностей, міграцій та культів міжвідомчої наради, на якій було визнано „...доцільність визначення ... правового статусу колишніх переселенців” та необхідність проведення науково-практичної конференції з цієї проблеми за участю представників наукових і державних органів Польщі та України. Вказувалося на важливість ініціювання двостороннього переговорного процесу на міждержавному рівні.

Чи то як запізніла реакція на ці пропозиції, чи з інших мотивів, 15 травня 1997 р. у віце-прем'єр-міністра Івана Кураса відбулася відповідна нарада з представниками товариств „Холмщина”, „Лемківщина”, „Надсяння” та найвищих державних установ. У цей самий час (14-17 травня) у Львові, в державному університеті ім. І. Франка,

було проведено Міжнародну наукову конференцію „Депортації українців та поляків: кінець 1939 - початок 50-х років (до 50-річчя операції „Вісла”)", на якій прийнято заяву, направлену на пошуки справедливого розв'язання проблем українсько-польських взаємин. На жаль, гарний початок досі не знайшов позитивного продовження з боку державних структур. Тут інколи не має навіть розуміння проблеми.

Подальші старання щодо розв'язання зазначених та інших, не менш важливих, переселенських проблем тепер перебрало на себе Об'єднання товариств депортованих українців з Лемківщини, Надсяння, Любачівщини, Холмщини та Підляшшя, утворене у грудні 1998 р. В ньому, зберігаючи власний статус юридичної особи, об'єдналися товариства з Львівської, Волинської Тернопільської, Івано-Франківської областей - всього 11. Головою об'єднання обрано голову товариства „Надсяння” Володимира Середу. Об'єднання узгодило з Кабінетом міністрів процедуру звільнення депортованих українців з Польщі від сплати державного мита (85 грн.) при оформленні закордонних паспортів. Вже на звершенні складання списків таких осіб. Намагаємося вирішити питання про спрощення процедури надання переселенцям статусу учасника війни та визнання нас депортованими.

Ще один напрямок роботи товариства - видавнича діяльність. Ми її толеруємо як пріоритетну, бо за умов, що склалися, книга залишилась єдиним засобом відтворення і збереження пам'яті про нашу історію, культуру, духовність, показу хто ми і яка нам випала доля. Вважаємо, що цей напрямок діяльності товариства повинен залишатися пріоритетним і надалі. Безпосередньо товариством чи за його участі видані такі книги: *Світовий Конгрес українців Холмщини і Підляшшя. Матеріали наукової конференції* (1996), *Депортація українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя. 1944-1947 рр.* (1996), *Трагічна доля Холмщини і Підляшшя* (1997), *Українська гімназія в Холмі. 1940-1944* (1997), *Долі розкиданих по світу* (1999). Підготовлені до друку: *Церкви Холмщини і Підляшшя* авторства Василя Слободяна (товариство допомагало у збиранні матеріалу), близько 100 спогадів холмшаків, які будуть опубліковані у третьому томі книги *Депортації* Інституту українознавства НАН України, і близько 300 сторінок різних текстів про Холмщину і Підляшшя - до четвертого тому *Надбужанщини*, який буде видано НТШ у Львові.

Тема Холмщини і Підляшшя все частіше стає предметом досліджень і викликає зацікавлення не лише холмшаків і підляшуків, але й вихідців з інших регіонів.

Йосип Романюк,
голова Львівського обласного
суспільно-культурного товариства „Холмщина”

Найважливіші події протягом 10 років діяльності Товариства „Холщина”

24.02.1990. Львів.

Установчі збори товариства.

18-19.05.1991. Львів.

Перша наукова краєзнавча конференція „Холмщина та Підляшся в історії та культурі України”. Виступили вчені зі Львова, Вінниці, Луцька, Одеси, Люблина (РП). В голі приміщення, де відбувалася конференція, демонструвалися холмські вишивки, писанки, друковані матеріали.

23-24.05.1991. Львів.

Міжнародна наукова конференція „Проблеми переселення і депортації українського і польського населення в 1944-1953 рр.” У складі оргкомітету – представники товариства „Холмщина” – Леонід Квітковський та Володимир Лучук.

21.06.1992. Львів.

Зібрання членів товариства „Вечір спогадів”. Прибули представники з Польщі. Записано три аудіокасети спогадів.

19.06.1993. Львів.

Друга наукова краєзнавча конференція „Холмщина та Підляшся в історії та культурі України”.

17-21.09.1994. Львів-Холм.

Світовий Конгрес українців Холщини і Підляшся. Проходив у двох княжих столицях: Львові та Холмі. Це була одна з найважливіших широкомасштабних акцій, яку організувало наше товариство. На Конгрес прибуло понад 700 делегатів, втім з Польщі, Німеччини, США. Поряд з залого засідань діяла багата етнографічна та цікава тематична фотовиставка. У холмській частині конгресу взяло участь понад 300 делегатів, відбулася урочиста академія до 75-ї річниці Товариства „Рідна Хата”. Делегати з України побували у с. Стоп'є, де збереглася княжа сторожева вежа; у с. Верховини, щоб вклонитися прахові 194 українців, які були тут замордовані 6 червня 1945 р. і покійся у братській могилі в центрі села; на Червенських валах біля Туркович на Грубешівщині. Про Конгрес створено телефільм „Земля Холмська – печаль моя”, який демонструвався по Львівському та Центральному телебаченні. Конгрес у своїй ухвалі та листі, скерованому до Президента України та ВР України, підтвердив вимогу про надання переселенцям з Польщі статусу депортованих та поставив ряд інших важливих питань. В рамках Конгресу відбувся 3-й з'їзд гімназистів української гімназії у Холмі, з участю колишніх учнів інших середніх шкіл Холщини і Підляшся.

22-23.10.1994. Львів.

„Дні пам'яті та скорботи”, присвячені 50-й річниці початку депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Холщини і Підляшся.

15.07.1995. Томашів (РП).

Урочисте святкування на честь чудотворного образу Турковицької Божої Матері, в якому взяли участь (фактично забезпечили його проведення) холмшаки зі Львова, Городка, Сокаля, Золочева, Рівного – прибуло близько 350 осіб. Холмшаки привезли дарунки для свого храму: два великих образи Турковицької та Холмської Божої Матері, 10 менших образів, стільки ж рушників. Урочисте архієрейське Богослужіння відбулося у відроджуваному храмі Томашева за участі єпископа Люблинського і Холмського Авеля та чисельного

пастирського кліру. Співслужив у святій Літургії священник з України – настоятель церкви св. Івана Хрестителя в Городку Львівської області отець Іван у супроводі хору цієї ж церкви, більшість учасників якого – холмшаки або їх нащадки. На Богослужінні були присутні римо-католицькі священники. Опісля Томашів вперше по 50-и роках побачив український хресний хід, який пройшов центральною вулицею міста від церкви до цвинтаря. Хресний хід супроводжували дзвони римо-католицького костела. На жаль, вже через два роки, з незрозумілих причин, святкування перенесено до Грубешева.

15.09.1995. Львів.

Етнографічно-документальна виставка „Михайло Грушевський і Холмщина” (до 129-ї річниці з дня народження М. Грушевського).

1996-1998.

Товариство зніціювало і активно сприяло створенню у Львові музею Михайла Грушевського.

29.09.1996. Львів.

Урочистий вечір до 130-ї річниці з дня народження М. Грушевського. Перегляд виставки, організованої членами товариства з цієї нагоди у музеї Івана Франка.

13.04.1997. Львів.

Конференція до 50-річчя депортаційної акції „Вісла”. Проведена спільно з товариствами „Лемківщина”, „Надсяння” та „Любачівщина”.

24.08.1997. Львів.

Літературно-поетичний вечір, присвячений 6-й річниці незалежності України.

19-21.09.1997. Рівне.

Другий Світовий конгрес українців Холщини і Підляшся. Делегати підтвердили попередні вимоги про надання переселенцям статусу депортованих та спрощення режиму перетину ними українсько-польського кордону, неодноразово тиражовані до найвищих органів державної влади.

21.11.1997. с. Пісочне Сокальського району.

Освячення церкви в цьому холмському селі, яке в результаті перекроювань кордону у 1951 р. потрапило до складу Сокальського району.

18.07.1998. с. Пісочне Сокальського району.

Започатковано проведення фестивалів холмської пісні.

11.10.1998. Львів.

Конференція до 60-ліття нищення церков на Холщині.

12.1998. Львів.

Засновано Об'єднання товариств депортованих українців (ОТДУ) з Лемківщини, Надсяння, Холщини, Підляшся і Любачівщини.

30.05.1999. с. Долиняни Городецького району.

„Зелений реквієм” – до трагічних подій, що мали місце у Зелену п'ятницю 1944 р. у ряді сіл Томашівського повіту

16.01 та 23.01.2000. с. Вовчухи та с. Бар

Городецького району.

Святкові концерти „Христос рождається”.

Й.Р.

Віче депортованих українців у Львові

9 квітня 2000 р. у Львові на центральній вулиці біля пам'ятника Тарасові Шевченку відбулось віче, присвячене пам'яті жертв антиукраїнського терору 40-х років на Лемківщині, Надсянні, Холмщині та Підляшші. Організатором віча було Об'єднання товариств депортованих українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя і Любачівщини (ОТДУ), в складі якого товариства „Лемківщина“, „Надсяння“, „Холмщина“ і „Любачівщина“ з Галичини та Волині.

Проводив віче, на якому численно зібралися виселенці з цих земель, голова Об'єднання товариств депортованих

українців Володимир Середа. Крім нього на вічі виступали, зокрема, голова Львівського товариства „Холмщина“ доц. Йосип Романюк, заступник голови Наукового товариства ім. Т. Шевченка проф. Іван Головацький, народний депутат України Юрій Ключковський, дослідник історії Холмщини, поет Віталій Процюк. Ю. Ключковський запропонував, щоб Верховна рада України провела парламентські слухання з проблем депортованих українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя. На вічі прийнято також дві ухвали (їхні тексти друкуємо внизу). (ух)

ПЕРША УХВАЛА

Ми, учасники Львівського віча, присвяченого вшануванню пам'яті жертв антиукраїнського терору у 40-х роках на Закерзонні:

1. Доручаємо Об'єднанню товариств депортованих українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя стати ініціатором спорудження на Львівщині пам'ятника в честь всіх невинно замучених, полеглих та страчених українців на теренах повосенної Польщі.

2. Вимагаємо, щоб увічнення пам'яті замучених українців, полеглих на полі бою та страчених на території повосенної Польщі вояків УПА та українських патріотів відбувалося у строгій відповідності з вимогами Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни та угоди між Урядами України і Республіки Польща від 21 березня 1994 року про збереження місць пам'яті і поховання жертв війни та політичних репресій.

3. Домагаємося, щоб Державна міжвідомча комісія у справах увічнення пам'яті жертв війни та політичних репресій (голова Володимир Гусаков) і Рада охорони пам'яті боротьби і мучеництва (генеральний секретар Анджей Пшевозьнік) у найближчому майбутньому домовилися про конкретні засади, на яких повинно відбуватися увічнення пам'яті полеглих і страчених українських патріотів на території РП, зокрема: участь Об'єднання українців у Польщі (ОУП) та місцевих українських громадських організацій на всіх етапах робіт, остаточне погодження типового змісту текстових написів на надмогильних пам'ятниках, перелік та місця розташування окремих цвинтарів і місць поховань полеглих і страчених вояків УПА, право на загальноприйняті військові почесні полеглим і страченим воякам УПА, та інше.

4. Звертаємося до Львівської міської Ради та Львівської міської комісії з військових поховань з пропозицією, щоб, дотримуючись засади взаємності, підписання угоди з відповідною будівельною фірмою про продовження робіт на території польського військового цвинтаря на Личаківі відбулось одночасно з представленням польською стороною всіх необхідних документів для встановлення надмогильного пам'ятника на місці вічного спочинку 62-х вояків УПА у місцевості Монастир Підкарпатського воєводства та перепоховання тлінних останків ексгумованих 28-и українських повстанців, полеглих у Бірчі на Перемищині.

ДРУГА УХВАЛА

Ми, учасники Львівського віча, присвяченого вшануванню пам'яті жертв антиукраїнського терору у 40-х роках на Закерзонні:

1. Заявляємо, що насильницьке виселення у 1944-1951 роках понад півмільйона українців - корінних мешканців споконвічних західних українських земель на територію тодішнього Радянського Союзу, здійснене польським комуністичним та московсько-більшовицьким режимами, фактично було депортацією за етнічною ознакою.

Підтримуючи всі попередні, починаючи з 1990 року, з цього приводу звернення суспільно-культурних товариств „Лемківщина“, „Надсяння“, „Холмщина“ і „Любачівщина“ до керівництва найвищих органів державної влади України, сподіваємось, що сьогоднішня Верховна Рада України у відповідь на останнє Звернення Об'єднання товариств депортованих українців (ОТДУ) до Голови Верховної Ради та голови Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин від 11 лютого 2000 року нарешті дасть об'єктивну правову і політичну оцінку цього виселення як акту депортації.

2. Домагаємося від кабінету Міністрів України реального сприяння виселеним з території сучасної Польщі українцям, зокрема особам пенсійного віку, у відвіданні рідних місць, упорядкуванні могил своїх предків та в участі у громадських, культурологічних і релігійних заходах, які проводять українці на території Республіки Польща.

3. Підтримуємо неодноразові вимоги суспільно-культурних товариств „Лемківщина“, „Надсяння“, „Холмщина“ і „Любачівщина“, звернення Української Всесвітньої Координаційної Ради від 22 серпня 1996 року, двохсот відомих громадсько-політичних діячів Польщі (березень 1997 року), Конгресу українців у Польщі від 6 квітня 1997 року, ухвали, адресовані керівництву Республіки Польща, про засудження Сеймом РП злочинної депортаційної акції „Вісла“, усунення наслідків, породжених нею, зокрема повернення депортованим українцям, їх спадкоємцям, українським громадським і релігійним організаціям їх майна, а також надання українським в'язням концтабору в Явожні привілеїв, які мають у сучасній Польщі інші жертви сталінських репресій.

9 квітня 2000 року, м. Львів.

У львівському Товаристві „Україна-Світ” про Холмщину і Підляшшя

У п'ятницю, 19 травня 2000 р., відбулася у Львові зустріч керівництва львівської обласної організації Товариства „Україна-Світ” з головним редактором „Холмського Вісника”, істориком д-ром Григорієм Купріяновичем та українським істориком з Північного Підляшшя д-ром Романом Висоцьким. Присвячена сучасному стану українства на Холмщині та Підляшші, зустріч була влаштована старанням голови львівської організації Товариства доцента Богдана Якимовича, директора Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Гості наблизили присутнім членам управи львівського Товариства „Україна-Світ” минуле Холмщини і Підляшшя та сучасні проблеми українців, які надалі проживають на рідних землях. Зустріч стала нагодою для пояснення окремішності регіонів та ознайомлення з умовами діяльності української громадськості Холмщини та Підляшшя в сфері організаційного, культурного, освітнього та суспільного життя.

Підкреслено, що зараз знання мешканців України про українців Холмщини дуже скромні. Ще менші про Підляшшя, особливо його північну частину, де українське національне відродження відбулось лише у 80-х та 90-х роках. Тому-то зустріч визнано важливою і потрібною.

В ході дискусії заторкнуто питання допомоги землякам поза межами України та невеликого зацікавлення цією проблемою з боку українських властей і представництв за кордоном. Формульовано також практичні пропозиції співпраці та підтримки.

Для гостей з-за кордону засідання було цікавою нагодою до ознайомлення зі справжніми умовами праці львівської обласної організації Товариства „Україна-Світ”, її поточними проблемами і можливостями діяльності в сучасних обставинах.

Р. В.

Львів

Захист кандидатської дисертації холмшаків

23 червня 2000 р. у Львові в Державному університеті „Львівська політехніка” відбувся захист кандидатської дисертації холмшаків Олександра Колянчука. Темою дисертації була *Українська військова еміграція в Польщі (1920-1939)*.

Науковим керівником дисертації був доктор історичних наук Микола Литвин з Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у Львові. Офіційними опонентами були: професор Костянтин Кондратюк з Львівського національного університету ім. І. Франка у Львові та доцент Ігор Цепенда з Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, а провідною організацією - Інститут історії України НАН України.

Д-р Олександр Колянчук родом з села Вілька Тарнівська. Внаслідок акції „Вісла” опинився на Ольштинщині, згодом жив у центральній Польщі. В 1983 р. поселився на рідних землях - у Перемишлі. О. Колянчук належить до грона відомих українських дослідників і публіцистів у Польщі. В крузі його наукових інтересів сучасна історія України, є він автором численних наукових і публіцистичних публікацій. Зараз займає громадську посаду заступника директора Південно-Східного Наукового Інституту в Перемишлі.

О. Колянчук не припиняє також контактів з рідною Холмщиною. Часто відвідує Холм та своє рідне село - Вільку Тарнівську. Підтримує також заходи для відродження українського життя на Холмській землі.

Мартин Наум'юк

Редакція „Холмського Вісника” щиро вітає д-ра Олександра Колянчука з новим науковим званням. Бажаємо Вам, пане Олександр, подальших успіхів у науковій і громадській праці та в родинному житті.

Голянський ярмарок 2000

Голя

23 липня 2000 р. (неділя)



В селі Голя на Володавщині традиційно урочисто відзначається празник преподобного Антонія Печерського - покровителя місцевої церкви. Вже кілька років, крім церковного свята, в день празника в Голі відбувається також ряд культурних заходів, організованих Товариством любителів скансену матеріальної культури Холмщини і Підляшшя в Голі.

10⁰⁰-13⁰⁰ церква преп. Антонія Печерського

Святочна Божественна Літургія,

очолена Преосвященнішим єпископом люблинським і холмським Авелем.

13⁰⁰-16⁰⁰ скансен

Концерти народних ансамблів

„Любава” (Україна)
„Брусов'янки” (Старий Брус)
„Karpa Obejściowa” (Ганськ)
Юлія Дошна (Лосє, Лемківщина)
Вокальний ансамбль з Вирик
Вокальний ансамбль „Окоп'янки” з с. Околи б. Дорогуська.

10⁰⁰-16⁰⁰ скансен

Виставка-продаж народного мистецтва

Різьба: Казімеж Худась (Замолодичі), Роман Мазурек (Колонія Ганськ), Маріан Сцісел (Радинь-Підляський)
Гончарство: Пйотр Скіба (Г'яскі)
Малювання: Пйотр Голубович (Переволока)
Мережка: Гелена Мазурек (Кульчин)
Вироби із соломи та лози: Веслава і Ришард Кухажик (Майдан Козеніцький)

Презентація обробки гречаної каші в кашарні: Анджей Зайонц (Волосковоля).

Супроводжуючі заходи:

презентація українського народного мистецтва Гуцульщини (кераміка, вироби з дерева, музичні інструменти), промоція приватної коношні Івони і Войцеха Беднарських з Макошки.

промоція галереї „Lamus historyczny” Малгожати Попек з Люблина („Sklep niepotrzebnych rzeczy”),

виставка сучасного мистецтва - Марек Лещинський,

презентація збірки віршів про Голю Лідії Ірени Венгльж п/н „Zagroda z derkaczami” (буде можливість отримати автограф авторки),

виступ біоенергетерапевта Тадеуша Кволяка (Вєщади).

Запрошуємо до участі в ярмарку

Організатори

Організатор Голянського ярмарку:

Товариство любителів скансену матеріальної культури Холмщини і Підляшшя в Голі.

Співорганізатор: Війт гміни Старий Брус Конstantин Внучук.

Спонсори:

Маршалковське управління Люблинського воєводства,
Староста Володавського повіту,
Управління гміни Старий Брус.

Олександр Колянчук

Пилип Пилипчук (1869–1940)

– прем'єр-міністр екзильного уряду УНР

Пилип Пилипчук народився на Волині 28 листопада 1869 р. Вищу освіту здобував у Петербурзькому інституті шляхів. Вже під час навчання в Санкт-Петербурзі у 1905 р. став одним із засновників Українського Інформаційного Бюро, яке гуртувало студентську молодь з України. Після початкової культурно-освітньої діяльності, Бюро почало згодом розгортати політичну діяльність, спрямовану в першу чергу на ідейні настрої студентства. Вже тоді зав'язались близькі дружні контакти П. Пилипчука з його майбутнім співробітником по партійній діяльності – Олександром Ковалевським.

З вибухом першої світової війни для координації дій українського руху в Петербурзі покликано Головну Раду, скарбником якої обрано П. Пилипчука. До діяльності Ради вирішено включити також польську незалежницьку молодь, з якою видано у 1916 р. спільну відозву. Ще перед тим видано брошуру Д. Донцова *Українська державна ідея*, а з 1913 р. Рада видавала часопис „Український студент” та робила заходи щодо покликання таємного українського університету. Петербурзька Головна Рада проіснувала до лютневої революції, а в її Управі П. Пилипчук весь час був одним із чільних діячів.

Другого дня революції П. Пилипчук брав участь у заснуванні у Петербурзі українського національного комітету і схваленні постанови про організацію в день народження Т. Шевченка великого військового мітингу. Одночасно з тим зорганізовано регулярні курси для вояків та зустрічі з чільними організаторами Української Центральної Ради в Києві. Цю діяльність П. Пилипчук вів одночасно з працею в Інституті шляхів. Незабаром П. Пилипчук залишив Петроград.

У березні 1917 р. поселився він у Києві і став працювати доцентом теоретичної механіки у Київському політехнічному інституті. Одночасно брав участь у громадській діяльності як член Української Партії Соціалістів-Революціонерів, а згодом Української Народно-Республіканської Партії (УНРП), заснованої у січні 1918 р. Будучи одним із її лідерів, виступав проти поширювання більшовицької діяльності в Україні, а обстоював ведення реальної політики. Одним із принципів цього реалізму була критична оцінка поведінки Тимчасового уряду Росії щодо незалежності України, а відтак протиставлення політиці Ради Народних Комісарів Росії, спрямованій на мілітарне загарбання українських земель і підпорядкування України. Тому стратегічним союзником України П. Пилипчук і його партійні однодумці вбачали відроджену Польщу, військові формування якої вже діяли в Україні.

Внаслідок нестабільності влади в Україні у 1918 р., першу Конференцію Української Народно-Республіканської Партії проведено щойно після падіння уряду гетьмана П. Скоропадського в грудні 1918 р. Вибрано тоді Центральний Комітет цієї партії. До його складу, окрім



Пилипа Пилипчука, увійшли також: економіст Ілля Сапіга, публіцист Олександр Ковалевський, д-р Врогновський-Сивошапка, проф. Коваль-Медзевський. В короткому часі очолювана П. Пилипчуком партія здобувала популярність, а її чисельні філії діяли у Вінниці, Могилеві, Херсоні, Умані, Кам'янці-Подільському, Одесі, Луцьку, Рівному.

Після упадку Гетьманату і приходу до влади Директорії УНР П. Пилипчук увійшов в урядові структури УНР. Був тоді призначений начальником водяних шляхів Дніпра і його приток, а відтак міністром (керівником відомства) шляхів в урядах В. Чехівського та С. Сидоренка. Одночасно слідкував за розмовами представників УНР – Б. Курдиновського і ген. Сергія Дельвіга з Польщею.

Імовірно зацікавлення співпрацею з Польщею з боку П. Пилипчука, як і всього керівництва УНРП, було тим чинником, який спонукав голову Директорії Симона Петлюру 10 серпня 1919 р. призначити Пилипа Пилипчука головою Української дипломатичної місії, яка вела переговори у Варшаві в справі українсько-польського мирного

договору. Кінцева фаза цих переговорів припала на кінець серпня 1919 р., коли Київ зайняли війська ген. А. Денікіна. Можливо, що мало це вплив на зміст підписаної П. Пилипчуком 1 вересня 1919 р. українсько-польської угоди з визначенням міждержавних кордонів незгідних із отриманими від Директорії вказівками. Були вони також не згідні із змістом інтерв'ю самого П. Пилипчука для „Kurier Polski” в справі приналежності до Польщі Східної Галичини.

Після наполягання керівника польської делегації Августа Залеського в справі згоди на приналежність до Польщі також більшості Волині, П. Пилипчук перервав переговори у Варшаві і виїхав до Кам'янця-Подільського. На зустрічі з представниками Директорії підписана ним угода з Польщею була піддана гострій критиці, особливо після передруку 11 вересня 1919 р. редакцією кам'янецького „Стрільця” статті з „Kurier Polski”. Лише втручання в справу міністра закордонних справ УНР Андрія Лівича врятувало П. Пилипчука перед судовою відповідальністю.

Після одностороннього зірвання Польщею українсько-польської політично-військової угоди з квітня 1920 р. і підписання 12 жовтня 1920 р. мирних прелімінаріїв з Радянською Росією, по кривавих боях з більшовицькими військами і втраті більше як 12-ти тисяч людей, 21 листопада 1920 р. осамітнена 27-ми тисячна Армія УНР перейшла Збруч і була інтернована в Польщі. Однак, згідно з наказом Головного Отамана Симона Петлюри та командувача Армії ген. Михайла Омелянович-Павленка від 22 листопада 1920 р., як в місцевостях розташування в районі Тернополя, так і по відправленні в табори Армія УНР мала заховати свою організаційну структуру і готовність до дальшої боротьби. Над її збереженням та веденням інтенсивного вишколу працювали в осідку Державного Центру УНР в Тарнові створені тоді нові цивільні та військові структури. Однією з таких структур був створений в лютому 1921 р. екзильний парламент - Рада Республіки, головою якої став проф. Іван Фещенко-Чопівський, а його заступником саме Пилип Пилипчук.

Члени Ради Республіки, крім поточної, у тому законодавчої діяльності, вели переговори з державними установами Польщі про статус інтернованої союзницької української армії. З квітня до червня 1921 р. у Варшаві перебували, між іншими, Пилип Пилипчук



- як представник Ради Республіки та міністр закордонних справ Андрій Ніковський - як представник від уряду УНР. Вели вони переговори у справі фінансової допомоги для майже сорокатисячної української еміграції, а особливо для майже 20-ти тисяч зачинених у таборах вояків, в тому більше тисячі інвалідів та поранених, які весь час перебували в українських табірних та польських військових шпиталях. На жаль розмови ці не принесли очікуваних наслідків і головним джерелом фінансової допомоги екзильному уряду УНР у Тарнові були фонди, переказувані послом УНР в Швейцарії графом Миколою Васильком.

Одночасно з тим, згідно з підписаною Польщею 18 березня 1921 р. ризькою угодою з Радянською Росією та Радянською Україною, Польща зобов'язалася припинити на своїй території діяльність Українського Центру УНР, тобто Ради Республіки, Ради Міністрів, Вищої військової ради та Української дипломатичної місії. Щоб зберегти однак офіційну представницьку структуру української еміграції в Польщі, з ініціативи постійно перебуваючих у Варшаві з квітня 1921 р. Пилипа Пилипчука, Андрія Ніковського та Андрія Лукашевича, було покликане до життя Український Центральний Комітет (УЦК). Під його вивіскою далі була б ведена діяльність державних структур УНР.

В очікуванні реєстрації УЦК відбувались, насичені міжпартійними непорозуміннями з приводу ризьких постанов, засідання Ради Республіки. Наслідком конфліктів був вихід із складу Ради Республіки ряду партійних представництв та складення повноважень головою Ради Міністрів В'ячеславом Прокоповичем. В таких обставинах Голова Директорії Симон Петлюра своїм рішенням від 5 серпня 1921 р. новим прем'єр-міністром уряду УНР призначив Пилипа Пилипчука.

Кілька днів після цього, 9 серпня 1921 р., юридично оформлено діяльність УЦК і до її керівництва, окрім засновників, кооптовано колишнього посла УНР в Швейцарії д-ра Євгена Лукашевича, поляків - Станіслава Стемповського і Генрика Юзевського, а також: проф. Івана Фещенка-Чопівського, Олександра Саліковського, Івана Кабачкова, Андрія Лівича, Івана Огієнка, Павла Зайцева, Йоахима Волошиновського, Леоніда Михайліва, кременецького єпископа Діонісія Велединського (майбутнього Православного Митрополита Варшавського і всієї Польщі) та генералів Марка Безручка, Віктора Зелінського і Сергія Дельвіга.

В такому складі Дирекція УЦК вела діяльність до січня 1922 р., коли з її складу відійшли Андрій Ніковський і Пилип Пилипчук. В той же час, 14 січня 1922 р., Пилип Пилипчук склав уряд прем'єр-міністра. Незабаром виїхав до Львова. До 1925 р. був там викладачем Української таємної політехніки. В 1926 р. переїхав до Луцька, де працював інженером. Брав також участь в українській громадській діяльності - був засновником та довголітнім головою Товариства ім. Лесі Українки.

У 1939 р. Пилип Пилипчук поселився в Холмі. Саме тут і помер 30 серпня 1940 р. Похоронено його на православному кладовищі на Даниловій горі в Холмі, поруч могил визначних осіб Холмщини.

Олександр Колянчук

Турковицька поезія

Турковицьке свято завжди було віддзеркаленням складної долі Холмщини. Традиція Турковицького свята особливо розвинулася в кінці XIX - на початку XX ст., після заснування тут жіночого монастиря. Була вона перервана внаслідок біженства в 1915 р., коли більшість місцевого українського православного населення залишила рідні краї й опинилася в центральній Україні та в Росії. З монастиря виїхали також монахині, котрі взяли з собою Турковицьку Чудотворну ікону Божої Матері. Вона вже ніколи не повернулася до Туркович.

Після повернення з біженства на початку 20-х років не сразу вдалося відновити Турковицьке свято. Польські власті не погодилися на відродження Турковицького монастиря, а монастирські будинки відібрано православним. Проте саме Турковицьке свято вдалося відродити, хоч щойно у 1925 р. Минає саме 75-річчя цієї знаменної події. І знову тисячі народу прибували до Туркович на Ризи Положення. Згодом побудовано тут православну каплицю. Написано також копію Чудотворної ікони, яку

поміщено в Турковицькій каплиці (зараз знаходиться вона в Яблочинському монастирі).

У міжвоєнний час Турковицька традиція зазнала великого розвитку. Місцеві празники були велелюдними, прибували на них православні архиєреї, десятки священників. З цього періоду походить саме відома пісня *Волинь Почасвом сливе...*, автором якої є холмський священник о. Дмитро Павелко.

Мало хто знає, що в той час повстали також вірші, присвячені Турковичам і Турковицькому святу, авторства Андрея Кумецького. Гарно віддають вони атмосферу міжвоєнного часу: болю, радості і надії холмшаків. Ці вірші мали не тільки літературне значення, але передовсім практичне - ними в день свята вітали архиєреїв, співали пісні на їхні слова. Поезії А. Кумецького сприяли поширенню почитання Турковицької ікони на Холмщині та популярності празника в Турковичах.

Увазі читачів „Холмського Вісника” пропонуємо підбірку „турковицьких” віршів Андрея Кумецького.

Г. К.

Андрей Кумецький

ЗАКЛИК ДО ТУРКОВИЧ

ЗАКЛИК ДО ТУРКОВИЧ

Чудний голос по Холмщині,
Ходить, людей кличе:
„Ой збирайтесь, християне,
Спішіть в Турковичі

Матір Божу ублагати
В чудесній іконі,
Щоби Сина упросила
На горнім Сіоні,

Аби Духа Всесвятого
Низпослав Спаситель
Відновити в Турковичах
Святу обитель”.

Нарід хрещений здрігнувся,
Мов із вулля бджоли,
З хоругвами та хрестами
Радісний, веселий.

Прославляє Святу Діву
Всенароднім хором:
„Покривай нас, Матір Божа,
Чесним омофором”.

Як видно, Мати Божа
Сина ублагала,
Бо погода дуже гарна
У ті дні стояла.

Святий відуст в Турковичах
Трудно описати,
І не в стані богомільців
Ніхто зрахувати.

Зблизька мало було видно
Зате видно здаля,
Що той нарід колихався,
Мов по морі хваля,

Спів лунав по всім просторі
З вечора до світа,
Чекав нарід з нетерпінням
На Митрополита.

Його хворість підкосила,
Яко чоловіка,
Він сам не міг прибути,
А післав Владику.

Турковяни на могилках
Зробили каплицю,
Щоб в день свята прославляти
Небесну Царицю.

На жаль великий, - служба Божа
Не була в каплиці,
Ми під небом молилися
Небесній Цариці.

Бо печатку на каплицю
Злая доля наложила,
Але тисяч тим народа
Вона не смутила.

ТУРКОВИЦЬКИЙ МОНАСТИР

Тече річка близько ліса,
Де широкий є простор,
А на цьому то просторі
Стоїть святий монастирь.

Місьце низьке: ліс, болота,
Тільки видно небеса;
Ту міститься святий образ,
Де ся творять чудеса.

Мати Божа простирає
Найсвятіший Свій покров,
Покриває ним просячих
Всіх за віру і любовь.

З давен давна люд побожний
З далеких геть сторін
До ікони Турковицької
Поспішає на поклін.

Несуть жінки діток малих,
На возах везуть калік,
Бо люд любить святе місце,
Де змаленька він привик.

Люд привик і переконався,
Що цариця із небес
Помогає всім просячим
Творить много ім чудес.

ПРИВІТ

Блаженному Митрополитові Діонісію
в Турковичах

Плаче нарід православний,
Плачут гірко небеса,
Що зруйнована Святиня,
Де ся творят чудеса.

Нині відпуст в Турковичах,
Хто ще має віру,
Душу, серце, совість чисту
Несе на офіру.

Бо Небесная Цариця
Всіх нас вірних кличе:
„Забірайтесь, мої діти,
Спішіть в Турковичі!

Я на тес в Турковичах
Собі трон обрала,
Бо все чесним омофором
Буду покривала.

З Своїм Сином возлюбленим
З небесного трону
Всім просячим мя з вірою
Стану в оборону”.

Спішать з близька і з далека
На той голос люде,
Питаються, чи Блаженний
Митрополит буде?

„Буде, буде! Бо він дбає,
Все за Турковичі.
Вже є брама тріумфальна,
Для його зустрічі”.

Зібралось людей багато
Владику стрічати.
Знов питання:

Де ж то будут службу відправляти?

Мати Божа просить Сина
За вірним народом,
Він позволить нам молитись
Під небесним сводом.

Сонце яснее послужить
За панікадило,
В час відправи своїм бляском
Буде нам світило.

Поставимо святий образ
На білім пісочку,
На могилах батьків наших,
В зеленім садочку.

Помолися разом з нами,
Блаженний Владико,
Щоби слава залунала,
Від нині до віку.



І осени хрестом чесним
Словесне стадо,
Бо наш люд в Хресті
Знаходить для душі відряду.

Осени й діток наших,
Що прийшли з квітками,
І Владику оточили
Чистими серцями.

Хай ростуть на славу Божу й нашої святині,
Щоб тримались тої віри, яку мають нині.
Щоб і нам Бог дав дожити ще до того часу,
Як побачим в храмі нашим православну красу.
Щоби й знов, як у дні они, місто Турковичі
Прославлялось чудесами Небесної Цариці.
Поможи нам, наш Владико, храм одбудувати,
Бо не маєм де Пречисту Діву прославляти.

Позабудуть християне Бога в Святій Трійці,
Коли пастиря не буде, розбіжаться вівці.
Жиди мають для молитви свою синагогу,
Ми, хрещені, не маємо де молитись Богу.

Вірим широ, що поправиш нашу гірку долю
На знак того, наш Блаженний, прийми хліб із сіллю.
Ми ж не падаймо ще духом, браття християне,
Турковицькая обітель ще проснеться й встане.

Допоможе нам Блаженний наш Митрополита,
Проспіваймо йому нині: Многі, многі літа!

Збережено правопис оригіналу.

ХОЛМСЬКА БІБЛІОГРАФІЯ (3)

У третьому випуску „Холмського Вісника” продовжуємо бібліографію публікацій про Холмщину, які з'явилися у 1997-2000 рр. Праці подані за таким же принципом, як і попередньо, - за алфавітним порядком, а там, де з назви праці не виникає її відношення до Холмщини, - поміщено коротке обговорення. Дуже просимо всіх читачів інформувати нас про видання, які торкаються Холмщини. Багато з них з'являється в малотиражних та труднодоступних виданнях, тому для їх оприлюднення просимо повідомляти нас про їх існування.

- Александрович Володимир. **Регіони розвитку української малярської традиції у XVI столітті.** // „Вісник Львівського університету”. Серія історична. - 1999. - Випуск 33. - С. 42-49.
Як один з українських історико-мистецьких регіонів цього часу розглядається у статті Холмсько-Белзьку православному єпархію.
- Борщевіч Володимир. **Отець Микола Малюжинський на тлі епохи.** - Луцьк 2000. - 93 с.
Цікава біографічна монографія про волинського священника, містить також розділ про холмський період його життя, коли був томашівським деканом і настоятелем, а згодом членом різних єпархіальних установ у Холмі.
- Горний Михайло. **Особливості формування української інтелігенції Холмщини і Підляшшя в першій половині XX ст.** // Четвертий міжнародний конгрес українців. Одеса, 26-29 серпня 1999 р. Доповіді та повідомлення. - Історія. Частина II: XX століття. / Відповідальні редактори: С. Кульчицький, В. Даниленко. - Одеса-Київ-Львів 1999. - С. 206-213.
- Горний Михайло. **Холмська губернія як форма унезалежнення українських етнічних земель від Польщі.** // „Науковий вісник Чернівецького університету”. - Випуск 73-74. - Історія. - С. 119-127.
- Жизнь и чудеса старца архимандрита Леонтия (Стасевича). Материалы для прославления.** - [Иваново] 1997. - 95 с.
Книжка присвячена життю і діяльності архимандрита Леонтія (Стасевича), уродженця м. Тарногород Білгородського повіту, котрий згодом опинився в Росії (Івановська область) і прославився благоговійним життям.
- Забужжани-холмшакі.** // „Волинь Православна” (Володимир-Волинський). - 1998. - № 6. - С. 3.
Коротка замітка про холмшаків, переселених на Волинь, яких називали там „забужжанами” та про свято на честь Турковської ікони Божої Матері в Грубешеві 15 липня 1998 р.
- Збори Всеукраїнської громадської організації „Конгрес українців Холмщини і Підляшшя” м. Київ 19 вересня 1999 р.** / Редактор О. Боровик. - Рівне 2000. - 63 с.
- Колянчук Олександр. **Ліквідація ворога Народної Польщі чи етнічна чистка.** // У пошуках правди про акцію „Вісла”. Науково-практична конференція Перемишль, 22-23 листопада 1997 р. Збірник доповідей і матеріалів конференції. / Упорядкування та редакція М. Козак. - Перемишль 1998. - С. 64-78.
У статті представлено різні аспекти українсько-польських стосунків у XX ст. На прикладі рідного села автора Вільки Тарнівської показано становище українського населення Холмщини в міжвоєнний, воєнний та післявоєнний час, а також після акції „Вісла” - на виселенні на Ольштинщині.
- Купріянович Григорій. **Призабута сторінка історії української кооперації: український кооперативний рух на Холмщині та Південному Підляшші у міжвоєнний період.** // Четвертий міжнародний конгрес українців. Одеса, 26-29 серпня 1999 р. Доповіді та повідомлення. - Історія. Частина II: XX століття. / Відповідальні редактори: С. Кульчицький, В. Даниленко. - Одеса-Київ-Львів 1999. - С. 487-494.
- Романюк Ростислав. **Австрійські підходи до українського державотворення у 1918 році в контексті польської позиції.** // Українсько-польські відносини в XX столітті: державність, суспільство, культура. Матеріали міжнародної наукової конференції 15-16 квітня 1999 р. / Ред. колегія М. Алексієвський та ін. - Тернопіль 1999. - С. 101-115.
У статті спертій на австрійських німецькомовних джерелах багато уваги присвячено питанню входу Холмщини до складу УНР на основі Берестейського мирного договору та ставленню до цього поляків.
- Тимошук Микола. **Голгофа Івана Огієнка. Українознавчі проблеми в державотворчій, науковій, редакторській та видавничій діяльності.** - Київ 1997. - 229 с.
Автор затримує також діяльності митр. Іларіона (І. Огієнка) на Холмщині.
- У пошуках правди про акцію „Вісла”. Науково-практична конференція Перемишль, 22-23 листопада 1997 р. Збірник доповідей і матеріалів конференції.** / Упорядкування та редакція М. Козак. - Перемишль 1998. - 191 с.
Збірник присвячений різним аспектам акції „Вісла”, в основному її реалізації і наслідкам на Надсянні, але затримує також різних питань пов'язаних з Холмщиною.
- Archiwum Państwowe w Lublinie i jego Oddziały w Chełmie, Kraśniku i Radzynie Podlaskim. Przewodnik po zasobie archiwalnym.** - Т. 1. / Pod red. F. Cieślaka i M. Trojanowskiej. - Lublin 1997. - 735 s.
Том містить детальні інформації про архівали, які зберігаються в Державному архіві в Люблині та його відділах, м. ін. в Холмі. Багато з тих архівних матеріалів торкається історії Холмщини від середньовіччя по XX ст.

- Gil Andrzej. **Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku.** - Lublin-Chełm 1999. - 260 s., mapa. // „Archiwum Chełmskie”. - Т. III.
- Karabowycz Tadej. **Powrót.** / W tłumaczeniu Jana Leończuka. - Białystok 1998. - 71 s.
Збірка польськомовних перекладів поезії сучасного українського холмського поета Т. Карабовича.
- Pańczak Bogdan, ks. **Metropolita Szeptycki wobec tragedii Chełmszczyzny w 1938 r.** // „Biuletyn Eklezjalny”. - 1999 (t. 28), nr 1. - S. 89-92.
- Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce.** / Pod red. F. Czyżewskiego i M. Lesiowa. - Lublin 1997. - 308 s. // Rozprawy Slawistyczne. - Т. 12.
Збірник мовознавчих доповідей, у якому знаходяться також статті про українські говірки Холмщини: Г. Аркушин, *Деякі діалектизми в мові переселенців з Холмщини*; F. Czyżewski, M. Sajewicz, *Słownictwo ludowe ukraińskiej gwary wsi Ochoża koło Chełma*; H. Pelcowa, *Słownictwo wschodniosłowiańskie w gwarach Polski środkowo-wschodniej w świetle związków językowych polsko-ukraińskich*; S. Warchoł, *Wschodniosłowiańskie elementy językowe w polskiej wyspowej gwarze wsi Łubnie w województwie zamojskim*; F. Czyżewski, M. Lesiów, *Bibliografia prac dotyczących gwar ukraińskich na terenie Polski (w granicach od 1945 r.)*.

Підготував Г. Купріянович

„Холмський архів”

- нове серійне видання, присвячене історії Холмщини

Започатковано випуск нової видавничої серії, присвяченої історії Холмщини п/н „Холмський архів”. Ініціатива такого видання вийшла від українських православних наукових середовищ Люблина і була підтримана православним єпископом люблінським і холмським Авелем. Редактором серії є д-р Григорій Купріянович, а почесний патронат над виданням серії прийняв православний єпископ люблінський і холмський Авель. До складу Програмної ради входять також такі відомі православні дослідники з Польщі як: проф. Александр Е. Наумов (Краків), проф. Ростислав Жерелик (Вроцлав), проф. Антон Мірановіч (Білосток) та д-р Микола Рошенко (Люблин).

Як пише у вступному слові редактор серії Г. Купріянович: „Серія «Холмський архів» має бути, за задумом ініціаторів, науковим виданням, у рамках якого будуть видавані томи (як збірники, так і монографії) про історію Православ'я та української культури на території Холмщини і Підляшшя в широкому історичному та культурному контексті. Створення серії вважаємо черговим кроком в напрямку покликання в Люблині та Холмі дослідного центру, котрий вивчатиме ці питання. (...) Минуле Холмщини та Підляшшя досі недостатньо вивчене, зокрема багато сторінок історії Православної Церкви та долі місцевого українського населення не дочекалося свого дослідника. Надіємось, наша ініціатива інспіруватиме та заохотить до досліджень, котрі відкриють невідомі сторінки минулого. Будемо намагатися, щоб наше видання було інтердисциплінарним, відтак буде тут місце на праці з багатьох галузей - починаючи від історії, історії Церкви через демографію, етнографію, мовознавство, літературознавство аж по богослов'я. (...) Надіємось, що «Холмський архів» зустрінє зацікавлення і відгук наукових середовищ у країні та за кордоном. Рахуємо також, що широким рядам любителів історії Холмщини і Підляшшя та місцевих «старожитностей» відкриє нові, часто непомічувані, аспекти минулого цих земель.”

Нову серію започатковано виданням польськомовної монографії д-ра Анджеля Гіля *Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku (Холмська православна єпархія до 1596 року)*. Книжка всесторонньо представляє історію Холмської православної єпархії доунійного періоду, особливу увагу присвячено межах, територіальній структурі та парафіяльній мережі єпархії. Містить також список майже 450 православних парафій, які існували на території Холмської єпархії до кінця XVI ст. Видавцем монографії є Люблинсько-Холмська православна єпархія. Видано її з нагоди десятиріччя відновлення древньої Холмської єпархії, яке урочисто відзначено в 1999 р.

Книжка А. Гіля з'явилася як третій том серії „Холмський архів”. Два перші томи серії вийдуть у 2000 та 2001 рр., будуть вони присвячені історії Православ'я в Люблині і на західній Люблинщині та наслідкам берестейської унії в історії Холмщини. (аб)

Всі зацікавлені співпрацею з цим науковим виданням можуть писати на адресу:

„Archiwum Chełmskie”

ul. Rуска 15

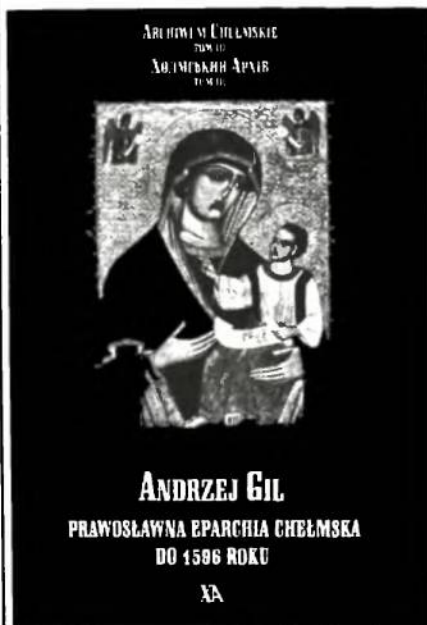
20-126 Lublin

E-mail: cholmskyj_archiw@poczta.onet.pl

**Всім любителям історії Холмщини
пропонуємо**
першу від понад століття монографію
Холмської православної єпархії
доунійного періоду
- книжку Анджея Гіля

Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku

(Холмська православна єпархія до 1596 року).



Книжка видана польською мовою,
має 260 стор., формат B5, резюме
українською мовою.

Містить також список майже 450
православних парафій на території
єпархії та каталог холмських
православних єпископів.

У книжці 3 карти, які показують межі
й організаційну структуру єпархії. Одна
з карт великоформатна (40x35 см),
позначено на ній всі відомі нам
православні парафії на цьому терені,
які існували до кінця XVI ст.

**Книжку можна замовити
безпосередньо у видавця.**

Ціна 1 прим. - 25 zł. (+ кошт пересилки).

При оптовім продажі (більше 5 прим.)
- ціна 20 zł.

Реалізуємо також замовлення за кордон.

**Замовлення
можна присилати на адресу:**

Kancelaria
Prawosławnego Biskupa
Lubelskiego i Chełmskiego
ul. Ruska 15
20-126 Lublin
tel./fax (0-81) 747 74 38
або електронною поштою
E-mail: cholmskyj_archiw@poczta.onet.pl

Бажаю (...) підтримки громадою!

На жаль, першого числа „Холмського Вісника” не читав, другий придбав у православній церкві в Зеленій Горі. Від душі дякую Вам за Вашу ініціативу, відвагу і труд! Порад жодних не збираюся давати, бо було б се не мудре, тим більше, що я в Холмі був у 1944 р., а в Любліні в 1980-их роках. Бажаю Вам рішучості у цій благородній для нас праці і підтримки громадою! Щастя Боже!

Одночасно хочу поділитись кількома думками. Хотілося б, щоб „ХВ” публікував статті з історії Холмщини, а Холмської єпархії зокрема, від найдавніших часів. Сам календар історичних подій, хоч дуже потрібний, питання, як здатися, не вичерпує. Адже Холмщина була завжди частиною української землі і Холмська єпархія завжди належала до Київської Митрополії, за винятком австрійської окупації. (...)

Бажаю гарного літа, доброго здоров'я і наснаги в праці!

Степан Семенюк, Зелена Гора

П.С. Тому, що я знав особисто Володимира Островського, який в тридцятих роках мешкав і працював у Луцьку, був би дуже вдячний, якби на сторінках появилася публікація про цього мало знаного і призабутого діяча і письменника холмшача. У Луцьку, в обласному архіві, я знайшов його кілька книжок, які уціліли від знищення органами НКВД. Чи не можна привернути нам цю постать?

Хочу, щоб видання були з мовного погляду бездоганні

Дуже дякую Вам за другий номер „Холмського Вісника”. (...) Пізніше (бо тепер дуже зайнятий) підготую певні статті. Міг би теж на громадських засадах „виловлювати” мовні огріхи, яких у „ХВ” є чимало. (...)

Я мовно зростаю під впливом Бориса Антоненка-Давидовича, хоч, правда, не поділяю його рекомендацій щодо чужого нам гекання. Шкода, що нині всі українські видання в Польщі грішать мовними огріхами (...). Мовних огріхів не бракує й у „Над Бугом і Нарвою” та „Холмському Віснику”. (...)

Мене вже кепсько (з мовного погляду) редаговані газети не цікавлять. (...) Хочу, щоб видання редаговані православними українцями, були з мовного погляду бездоганні. На жаль, у редакціях бракує фахівців, палких шанувальників нашої сучасної літературної мови (позбавленої зайвих русизмів та полонізмів). Діалектною (говірковою) мовою тепер не годиться редагувати наших видань.

Щиро здоровлюю.

Степан Демчук, Ольштин

Це видання (...) дуже придається

(...) Це видання [„Холмський Вісник”] нам у редакційній праці Е[нциклопедії] У[країнської] Д[іаспори] дуже придається. Хотіли б мати і наступні числа.

Бажаємо успіхів у цій ініціативі, яка так дуже потрібна. Я вже виписав деякі гасла - осіб і місцевостей до VI-го тому ЕУД (Центральна Європа). (...)

Василь Маркусь, редактор Енциклопедії Української Діаспори,
Чикаго (США)

Ситуація на Холмщині та Підляшші трагічна

Шановний Пане Редакторе „Холмського Вісника”,

я Вам дуже вдячний за цей хороший задум, за цей дуже потрібний нам, Холмшачам, часопис. Нас доля розкинула по цілому світі. Кожен, кому дорога рідна холмська земля скаже, що це видання, цей часопис обов'язково треба продовжувати видавати, його не можна припинити видавати. Коли немає коштів, щоб цей часопис виходив кожний місяць, то хай появляється щодругий. На Холмщині проживає нас, українців, не дуже, які ще плекають на рідній землі свою мову, віру. Багато вже сплячилося. Нас часто ділить і роз'єднує велика відстань, але думки завжди линуть у рідні сторони, які прийшлося залишити не з власної волі, помогли в цьому брати поляки та москалі. І тут бачу для цього часопису дуже важливу роль, яку він повинен виконувати: він повинен нас інтегрувати, помагати контактуватись, помагати молоді знайти один одного, пригадувати минуле Холмщини. Нам, холмшачам, завжди не бракувало біди, горя й ще зараз його не бракує. Слід згадати руйнування православних церков в 1938-39 роках, та в брутальний спосіб примушування вихрещуватись на „правдзіву вяр”, у 1947 р. вирвання з корінням тих наших людей, що ще залишились після переселення на Україну, з рідної холмської землі і закинено на чужину з відомою ціллю. Пригадати скільки-то синів і дочок нашого народу згинувло в польських в'язницях за свою гідність, мову, віру. Ціль була і є одна - покінути з українством, сполонізувати, винародовити. Ту ціль „брати” поляки у великій мірі досягли, вперше через унію, а пізніше через різного виду репресії, акцію „Вісла”.

Багато застраханих такими подіями, як у Верховинах боялися вживати рідну мову в своїй хаті, між своїми, доведено до цього, що соромляться говорити по рідному, не вчать своїх дітей навіть рідної молитви, священики релігії вчать польською мовою, а в церквах відправляють чужою російською мовою. Батьки дуже часто вважають, що українська мова може зашкодити їх дітям у житті, знайти працю, робити кар'єру. Ситуація на Холмщині та Підляшші трагічна. Шкіл, де була б українська мова, немає, Об'єднання українців не діє (...). Тому багато наших холмшачів уже зовсім втратило свою свідомість, забули чий вони діти, хто вони. Вони вже тільки православні або тутешні. (...)

Цей часопис повинен про це писати, повинен стати провідником, хоч би для тих, що ще не забули хто вони. Нам на Холмщині не можна казати, що не важливо церква чи костел, бо Бог один, для нас повинно бути важливо, щоб це була наша українська церква і то не вишіваними рушниками, але своїм духом. Хочеться, щоб священик українською мовою зрозумілою для мирян відправляв, проказував про українських князів, гетьманів, які зберігали православну віру, за многострадальний народ наш, за Україну (...).

Михайло Баранович, Володава

СВЯТКУВАННЯ НА ЧЕСТЬ ТУРКОВИЦЬКОЇ ІКОНИ БОЖОЇ МАТЕРІ У ГРУБЕШЕВІ ТА ТУРКОВИЧАХ

У днях 14-15 липня 2000 р. (п'ятниця-субота), за давньою холмською традицією, в свято Покладення риз Пресвятої Богородиці у Влахерні у Грубешеві та Турковичах відбудуться святкування на честь Турковицької ікони Божої Матері.

Програма святкувань:

Грубешів, церква Успіння Пресвятої Богородиці П'ятниця, 14 липня

- 18⁰⁰ - зустріч владик,
- Бсенічне Бдіння,
- 21³⁰ - Акафіст Турковицькій іконі Божої Матері,
- 23⁰⁰ - Панахида та Акафіст.

Субота, 15 липня

- 8³⁰ - Акафіст Успінню Пресвятої Богородиці,
- 9³⁰ - зустріч владик,
- Божественна Літургія,
- хресний хід,
- 12⁰⁰ - почастинок для учасників святкувань,
- переїзд до Туркович.

Турковичі, територія колишнього монастиря

Субота, 15 липня

- 13⁰⁰ - хресний хід до криниці
- посвячення води у криниці
- молебень перед пропам'ятним хрестом.

У святкуваннях візьмуть участь численні прочане-холмщаки з України.

Передплата „Холмського Вісника”

Всіх зацікавлених постійним отриманням „Холмського Вісника” інформуємо, що цього року передбачається видання 4 номерів „ХВ” (якщо зберемо відповідні фонди).

Ціна одного примірника в передплаті (з пересилкою): в Польщі - 3 зл., за кордон (звичайною поштою) - 1,5 USD. Всіх зацікавлених (як з Польщі, так і з-за кордону) просимо виплачувати відповідно суму на банківський рахунок часопису (поданий внизу). Передплатники з-за кордону можуть також передавати гроші представникам редакції в Канаді та в Україні.

Пожертви на фонд „Холмського Вісника”

Чергові пожертви на фонд „Холмського Вісника” вплатили:

Лариса Вуйнік, Ігор Галагіда (Гланськ) - 50 зл.; Ніна Дацик (Люблин) - 50 зл.; Олександр Колянчук (Перемішль) - 100 зл.; Євген Максим'юк (Ольштин) - 50 зл.; Юрій Махомета (Тишівці) - 100 зл.; Анна Назарович (Торонто, Канада) - 100 канад. доларів; Л. С. (Варшава) - 50 зл.; Йосиф Туркот (Швельт, Німеччина) - 100 нім. марок; Православна парафія в Хворостіт - 50 зл.

Висловлюємо подяку владі Авелів за можливість користування комп'ютером єпархіальної канцелярії, на якому виконано оформлення часопису.

ХОЛМСЬКИЙ ВІСНИК

Головний редактор: Григорій Купріянович.

Співпрацівники: Андрій Артем'юк, Роман Висоцький, Єлизавета Дарморост, Олександр Колянчук, о. Іван Лукашук.

Представник редакції в Канаді: Анна Назарович (Торонто).

Представник редакції в Україні: Йосип Романюк (Львів).

Комп'ютерне оформлення зніmkів: Славомир Рощенко.

Мовна коректа текстів: Любомир Пушак.

Не всі погляди висловлені на сторінках часопису є поглядами редакції. Не замовлених матеріалів редакція не повертає.

Адреса для зв'язку:

Grzegorz Kuprianowicz, Al. Racławickie 33/62, 20-049 Lublin.

E-mail: cholmskyj-visnyk@poczta.wp.pl

Банківський рахунок редакції:

Wschodni Bank Cukrownictwa S. A. I Oddział w Lublinie
nr 14601181-27016-510293-01

Towarzystwo Opieki nad Grobami Żołnierzy Ukraińskich w Lublinie
(з позначенням: *Cholmskyj Wisnyk*).

Відзначення 60-річчя з дня смерті прем'єр-міністра екзильного уряду Української Народної Республіки

Пилипа Пилипчука

Цього року минає 60-а річниця смерті Пилипа Пилипчука - прем'єр-міністра екзильного уряду Української Народної Республіки. П. Пилипчук (1869-1940) останні роки свого життя провів у Холмі і помер тут 30 серпня 1940 р. Похоронений він на православному кладовищі на Холмській Данилової горі (біографічну статтю про нього - див. стр. 14-15).

Редакція „Холмського Вісника”, Товариство догляду за могилами українських вояків у Люблині та Православна парафія св. Іоана Богослова в Холмі запрошують на відзначення пам'яті прем'єр-міністра П. Пилипчука.

Скорботні урочистості відбудуться 30 серпня 2000 р. (середа) в Холмі.

У програмі:

год. 17⁰⁰ (церква св. Іоана Богослова)
панахида за душу Пилипа Пилипчука,
яку очолить єпископ люблінський і холмський Авель
год. 17³⁰ (православне кладовище на Холмській горі)
панахида над могилою Пилипа Пилипчука,
покладення квітів,
промови;
год. 18⁰⁰

вечір присвячений пам'яті Пилипа Пилипчука:

д-р Олександр Колянчук, *Пилип Пилипчук (1869-1940) та його роль в українській революції*,

д-р Григорій Купріянович, *Антін Васильчук (1885-1935) - визначний український політик та громадський і економічний діяч Холмщини*,

д-р Омелян Вішка, *Оборона Замостя 6-ою Стрілецькою Дивізією Армії УНР в серпні 1920 р.*,
виступи гостей,
концерт української музики.

У цьому році минула також 65-а річниця смерті та 115-річчя народження визначного українського політичного, громадського і економічного діяча Холмщини **Антоніа Васильчука** (1885-1935). З цієї нагоди цього ж дня, 30 серпня 2000 р. (середа), о год. 16⁰⁰ буде відслужена панахида за душу А. Васильчука над гробівцем родини Васильчуків (православне кладовище при вул. Львівській).

**Сердечно запрошуємо
до участі у скорботних урочистостях
Організатори**

Без пожертв холмщаків „Холмський Вісник” не існуватиме

Поява „Холмського Вісника” була можлива завдяки жертвам холмщаків, яким не байдужа рідна традиція, культура, та зусиллям нечисленної групи людей, котрі працюють при редагуванні часопису.

Вся редакційна праця в „Холмському Віснику” виконується безплатно, незважаючи на те, видавання часопису вимагає немалих коштів. Пожертви холмщаків - це єдине джерело фінансування „Холмського Вісника”. Коли їх забракне, „Холмський Вісник” закінчить своє існування. Якщо вважаєте потрібним подальше видавання холмського часопису - чекаємо Ваших пожертв.

Доля холмського часопису залежить від нас усіх. Без широкої підтримки з боку холмщаків він приречений на ліквідацію. Відтак закликаю - допоможіть у нашій спільній справі.

Всіх, хто хоче фінансово підтримати часопис (як з Польщі, так і з-за кордону), просимо вплачувати пожертви на банківський рахунок:

Wschodni Bank Cukrownictwa S. A. I Oddział w Lublinie
nr 14601181-27016-510293-01

Towarzystwo Opieki nad Grobami Żołnierzy Ukraińskich w Lublinie
(з позначенням: *Cholmskyj Wisnyk*).

Жертводавці із-за кордону можуть також передавати гроші представникам редакції в Канаді (Анна Назарович, Торонто) та в Україні (Йосип Романюк, Львів).

Нехай нашим спільним зусиллям українське слово в Холмі не завмирає, а „Холмський Вісник” стане часописом всіх холмщаків.

Головний редактор „Холмського Вісника”